

erdélyi •

• Fiatalalok •

A ROMÁNIAI
ÚJ MAGYAR NEMZEDÉK
FOLYÓIRATA.

SZERKESZTI:
LÁSZLÓ DEZSŐ.

TARTALOM:

- Az erdélyi élet útja. (László Dezső.)
*
- Az erdélyi nevelés alaptörvényei.
(Biró Sándor.)
*
- Az ifjúsági kérdés: a kisebbségi kérdés.
(László Dezső.)
*
- Fiatlan tanáraink „capacitate”-vizsgálata
nemcsak tanáraink, hanem iskoláinknak is leg súlyosabb kérdése.
(Denderle József.)
*
- A Vásárhelyi Találkozó.
Nyilatkozat.
*
- A Gusti-féle falumunka rendszere.
(Jancsó Béla dr.)
*
- Koós Kovács István. (Szabó Lajos.)
Makkai Sándor új könyve. (Simon Károly),
Utak és lehetőségek. (Kálly Ernő.)
Magunk revíziója.

CLUJ-KOLOZSVÁR,
VIII. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM.
III.

Az erdélyi élet útja.

Kevés annyi ellentéttel megáldott darabja van a földnek, mint Erdély. Már maga az erdélyi táj is a legváltozatosabb képet mutatja. Folyómenti termékeny széles síkságok, hepe-hupás mezőségek, erdővel borított hegyek és égigérő havas bércek váltogatják itt egymást. Akármelyiket hagynánk ki az erdélyi összhangból, egyaránt szegény és csonka maradna a megmaradó tájkép.

Három egymástól élesen különböző nép lakja: románok, magyarok és szászok. Egyik nép fiáról sem mondhatjuk, hogy kevésbé erdélyiek, mint mások. De az egyes fajokon belül is mennyi különbség, milyen egységes néprajzi szigetek úgy románok, mint magyarok, vagy szászok között. Két nagy egyház románok, négy nemzeti egyház a magyarok lelkének gyógyítására.

A halásztattól a bányászatig minden ösfoglalkozás képviselve van az erdélyi bércek között. A román, magyar és szász művelődésnek egészen sajátos és az illető nép egészére kiható fókuszai képződtek ki ezen a kis földdarabon és voltak olyan korok, amikor a vegyesajkú Erdély ugyanabban az időben többet tett az ideszakadt népek egyetemes kulturájáért, mint az Erdélyen kívül élő nagy nemzetrészek.

Erdély szűk kicsi világ, ide zárva a keleti és déli Kárpátok szögébe. Ez a zárt világ egészen sajátos életmódot alakított ki és Erdély mégsem jelent elzárkózottságot, mert a modern szellemi mozgalmak közül nem egy a más országokból ide nyuló népeknek éppen erdélyi képviselői között jelentkezett leghamarább.

És folytathatnánk ezeknek az adott ellentéteknek felsorolását. De nem ez a célunk. Arra akarunk rámutatni, hogy ennek a sok ellentéttel megáldott földdarabnak mi a sajátos lelke, mi az itteni életnek alaptörvénye? Erre a kérdésre az erdélyi történelem egészen határozottan azt feleli, hogy ennek a földdarabnak boldogsága, a rajta élő népeknek békéje mindig attól függött, hogy mennyire tudták az erdélyi ellentétek közötti egyensúlyt megőrizni és fenntartani. Hiába akarták itt a népek egymást felfalni, minél inkább marcangolta egyik a másikat, a megtámadott annál erősebb és öntudatosabb lett. Mindig elbuktak azok, akik okos taktikával el akarták az ellentéteket simítani, de mindig győztek azok, akik az ellentéteket tisztelve a másik nép jogait, műveltségét és vallását a maga valójában megbecsülték. Az itteni szászokhoz hasonló kis néptörödédek, vagy az unitáriussághoz hasonló kis valósi közösség évszázadok viharát állotta ki.

Az erdélyi életnek ez a törvényszerűsége meghusidítja azok szándékát, akik nem tisztelik az itteni élet elkerülhetetlen egyensúlyát, akik mohó falánksággal, vagy okos taktikával az itteni élet valamelyik tényezőjét el akarják pusztítani, vagy az erdélyi ellentéteket el akarják mosni.

Erdély békesége mindig az ellentétek öntudatos hordozásában, az egymás iránti kölcsönös tiszteletben és a hamis látszatok elkerülésében nyugodott. És ezen fog nyugodni Erdélyi Magyar Adatbank

LÁSZLÓ DEZSŐ.

Heltai Gáspár régi jó erdélyi meséiből

a mai magyaroknak

1. A hollóról és a rókáról.

A holló szép darab sajtot emelt el egy ház ablakából és magas fára repült fel vele. Alant meglátta a róka és igen megkívánta a sajtot. Közelebb megy a fa alá és dicsérni kezdi a hollót.

– Óh te holló, milyen szép madár vagy. Nincs is párod tenéked. Szép fényes tollaid vannak, szebbek, mint a bársony. Bár hangod is a szép külsődhez hasonló lenne. Hiszem is, hogy szép hangod van, de legnagyobb sajnálatomra még nem volt szerencsém hallani.

A holló nagyon örült a dicséretnek és elhitte magát. Hogy szép szavát is megmutathassa a rókának, megköszönte a torkát s kinyújtotta a nyakát, hogy mentől szebben szólhasson. De mikor a száját megnyitotta, kiesett belőle a sajt, a róka pedig felkapta és futni kezdett vele. Akkor értette meg a holló, hogy a róka csak a pompás sajtért intézte hozzá a szép, dicsérő beszédeket és igen elszomorodott a saját balgaságán.

Értelme: Vizsgáld meg jól magadat. Az Isten bölcs, tehát tudta minek teremtett és mivel ajándékozott meg téged. És amit tőle kaptál, azal elégedjél meg. Ne kapj te hiábavaló dicséretet és dicsőségeket. Mert azok, akik tulságosan dicsérnek téged, hidd el, nem nagyon szeretnek és ha lehet bizony kikapják a sajtot a szádból.

2. A négy lábú lelkesállatokról, a madarokról és a szárnyasegéről.

Nagy háborúság támadt egyszer a madarak és a négy lábúak között. Erősen hajbakaptak egymással. Mikor már jó néhányszor megütköztek, látja a szárnyasegér, hogy a hadiszerencse a négy lábú lelkesállatok pártjára szegődött. Ezért odaelegedett közójük, hizelkedve simult hozzájuk és dicsőíteni kezdte őket, hogy megnyerték a harcot. De akkor hirtelen nagy suhogással megérkezett a keselyű, megcsattogtatta erős szárnyait és új harcra biztatta a madarakat. És új sereget szedett össze, mely lecsapott a négy lábúakra és körömmel kezdte szagatni azok hátát, csőrrel vágni a szemüket, annyira, hogy a négy lábúak hamarosan megretiráltak és a madarak tisztességes győzelmet arattak.

A harc után közvetíteni kezdtek közöttük és nemsokára meg is kötötték a békét. Mikor minden elcsendesedett, a madarak megidéztek a szárnyasegert, hogy okát adná, miért hagyta el az ő nemzetiségét? A szárnyasegér azonban nem tudott semmi elfogadható okot mondani, azért nyomban kimondták rá az ítéletet: minden tollát kitepték

és számkivetették maguk közül. Ezótától kell éjjel járkálni a szárnyas egérnek.

Értelme: Ez a mese azt jelenti, hogy ki ki a maga rendjében és hivatalában, osztályában állhatatos legyen. Ne csavarogjon és ne fogjon pártot egyszer jobbra, másszor balra. Mert az efféle cigányságnak a haszna is hitvány. Aki szolgálni akar és mindenkinek kedves akar lenni, sehol sem lesz kellemes. Mindenütt elveszti a becsületét és mindenütt bizalmatlanok lesznek hozzá. Ezért az ember hitében és cselekedeteiben állhatatos legyen őrizze meg jól lelkiismeretét s ne keressen más utakat Istenen kívül, mert a dolog vége megmutatja, hogy mindez hiábavaló. Úgy fog járni, mint az elpártolt szárnyasegér.

3. A szegényemberről, a fejszéről és a fákról.

A szegény ember valahogy csináltatott magának egy fejszét, de nyélnek való fája már nem volt hozzá. Kiment hát az erdőre és könyörögni kezdett az erdei fáknak, adjanak egy darab keményfát neki, hogy fejszédjének nyelet csinálhasson. Tanácsot tartottak a fák a kérés felett és azt határozták, hogy az olajfa, amely szívósabb a többi fáknál, adjon egy ágat az embernek, fejszenyelnek valót. Az olajfa oda is adta az egyik ágát és az ember nyelet csinált belőle a fejszének. Mikor aztán elkészült a munkájával, nekiment a többi fáknak, vágni kezdte őket s mindjárt egyenesen a legnagyobbakat. Erre így szólt a tölgyfa a többiekhez:

– Ugy kell nekünk bolondoknak. Lám ez a mi bolondságunk jutalma. Ha fejszédjének nyelet nem adtunk volna, most nem vághatna vele minket.

Értelme: Arra int ez a mese, hogy midőn ellenséged tanácsot, vagy segítséget kér tőled, úgy segíts rajta, hogy ezzel ellened ne fordulhasson, és vesztedre ne törjön. Ellenségedet ne gyűlöld, ne kergesd, bosszút állani ne igyekezz rajta, de segítséget úgy nyujts neki, hogy abból erőt ne vehessen rajtad. Mert ha te istenes vagy és jót teszel vele, ő lehet istentelen és a te segítségeddel arban támad rád s nyavalyába és nyomoruságba dönt. Azt mondja a bölcs: ha ellenséged segítséget kíván tőled, el ne rekeszd előle a forrást, hadd folyjon belőle a víz száamára is. De a forrást magát kezeden tartsd, te légy annak ura és te rendelkez vele. A régi eszes magyarok ezt így mondták: Kötve higyj a komának.

(Heltai Gáspár: *Hallhatatlan mesék. Szentimrei Jenő átírásában.*)

A kisebbségi magyar nevelés problémái.

A neveléstörténet tanúsága szerint népi és egyházi közösségek nevelési célja és adott történelmi helyzete között mindenkor megvolt az összefüggés. Ez az összefüggés annál szorosabbá vált, minél súlyosabb volt az illető közösség történelmi helyzete és minél nehezebben megvalósítható céljai voltak. Ilyenkor az illető nép, vagy egyház vezetői mindig igyekeztek megtalálni azt a módot, mellyel a közösség eszményei és céljai a nevelésen keresztül átmentek az ifjúság lelkébe és innen az egész közösség öntudatába. Valahányszor a közösségi céloknak a nevelés céljaival való ilyen összeegyeztetése, – sokszor teljes azonosítása – sikerült, a szóbanforgó közösség egyedei nagy dolgokat vittek véghez és népüket vagy egyházukat át tudták vinni a legveszedelmesebb sorsfordulón is. Viszont ha az adott történelmi helyzet és a nevelés között nem sikerült kiépíteni ezt a szoros összefüggést, azaz a közösség céljai és eszményei távolostek a nevelés céljától, akkor az illető közösség törekvéseit legtöbbször katasztrófális sikertelenség kísérte.

Mindkettőre bőségesen lehet példát találni a történelemben. Egyik legvilágosabb példát az őskeresztény társadalom szolgáltatja. Köztudomású, hogy ezt a társadalmat a római állam háromszáz esztendőn keresztül minden eszközzel próbálta szétrombolni. De az üldözés minden erőfeszítése kudarcot vallott az őskereszténynek kitartásán és belső erején, melyet hitükből nyertek. Neveléstörténeti szempontból kétségtelen, hogy az üldözött őskeresztények elsősorban azért tudtak megmaradni és kitartani, mert a ker. katechéta iskolákban, a ker. egyházban és családban kitűnő keresztény közösségi nevelést kaptak. Ez a nevelés felkészítette őket az üldözésekre, lelkileg és gyakorlatilag egyaránt s így mikor elkövetkeztek a nehézségek, a kereszténynek nagy többsége meg tudott azokkal küzdeni. Ugyanilyen tudatos közösségi nevelést látunk a reformáció és ellenreformáció korában. A reformáció lendületét legtöbb helyen az a jól megszervezett közösségi nevelőmunka biztosította, melyet a reformátorok a szószékről, az iskolákból irányítottak az újonnan kialakult protestáns társadalom megnevelése érdekében. Viszont a katolikusok szintén egy nagyszabású nevelő munkával állították meg a reformáció lendületét, mikor az ellenreformáció korában kitűnő jezsuita iskoláikban és egyháztársadalmuk kereteiben megkezdték azt a hathatós kat. közösségi nevelést, mely olyan sok jól felkészített embert állított az ellenreformáció szolgálatába.

A felsorolt példák eléggé bizonyítják, mennyire szükséges kiépíteni a szoros összefüggést egy közösség történelmi helyzete, céljai és a nevelés között. A mi esetünkben most már az a kérdés: meg van-e ez az összefüggés a kisebbségi sorsban lévő magyarság helyzete és céljai, valamint a kisebbségi magyar nevelés között? Ha nincs meg, mi ennek az oka és hogyan lehetne azt megszüntetni?

Az iskolapolitikai érdeklődés jegyében...

Az impériumváltozással kisebbségi helyzetbe jutott magyarság vezetőinek szükségképen kellett gon-

dolniuk egy olyan nevelőmunka megszervezésére, mely a megváltozott helyzet nehézségeire felkészíti és ránevelí ifjúságunkat és népünket. Ez a munka csakhamar meg is kezdődött az egyházakban s a magyar nyelvű felekezeti iskolák szaporítását és megtartását minden magyar egyház egyik legsürgősebb feladatának tekintette. A magyar társadalom is kezdett mindjobban érdeklődni a felekezeti iskolák iránt, mivel homályosan érezte, hogy ezeknek kérdése összefügg jövőjével. Az érdeklődést fokozta az állam iskolapolitikája, melynek intézkedései: az autonómia fokozatos megszüntetése, iskolák bezárása, a magánoktatási törvény, az új érettségi rendszer, tanítók és tanárok újabb és újabb vizsgára való rendelése tartósan izgalomban tartották az erdélyi magyarság legszélesebb rétegeit.

Ez az állandó iskolapolitikai érdeklődés azonban elsősorban a nevelés külső, – azt mondhatnám – formai keretei felé irányult. Az iskolák száma, megmaradása, vagy bezáratása, a nyilvánossági jog kérdése, a tanítók és tanárok helyzete, a tanítás nyelve képezte társadalmunk érdeklődésének tárgyát. Ebből a külsőleges, egyoldalú érdeklődésből csakhamar az következett gyakorlatilag, hogy mihelyt e kérdések az állami iskolapolitika fordulataival úgy ahogy nyugvópontra jutottak, a külső keretekért folytatott hosszú küzdelmekben megfáradt társadalmunk is azt gondolta: most már egyelőre rendben van az iskolakérdés. Így emberileg egészen érthető, hogy nagyon kevesen voltak, akik az iskolapolitikai érdeklődésen túl aziránt is érdeklődtek:

vajjon a sok fáradtsággal és nagy áldozatokkal megmentett iskolák adhatnak-e olyan nevelést ifjúságunknak, mely ezt felkészíti a megnehezdedt életre?

Néha itt-ott egy-egy aggódó szülő, egy-egy éleesebben látó köziró kifejtette, hogy az iskolákból kikerülő ifjúság nincs kellően felkészítve a mi életünkre sem lelkileg, sem gyakorlatilag. De ezek az elszigetelt aggodalmak sohasem jutottak el addig, hogy iskolapolitikusaink hozzáfogjanak az új kisebbségi helyzetből következő kisebbségi magyar nevelés rendszerének, céljának és eszközeinek kiépítéséhez és megvalósításához. Így aztán lassanként mind nagyobb lett az ellentét az iskolai nevelés célja és a valóságos élet között. Ifjúságunk nagy része úgy került ki az életbe, hogy annak valóságos nehézségeire egyáltalán nem volt felkészítve sem lelkileg, sem gyakorlatilag. És az iskolai nevelés hiányait nem pótolta egészen sem a családi nevelés, sem a társadalmi és egyházi közösség nevelő hatása, mivel e közösségi keretek is távol estek a valóságos élet áramától. Nem volt egy rendszeresen kidolgozott kisebbségi nevelési koncepció, nem volt tisztázva elvileg a közösségi nevelés célja s így nem lehet csodálkozni azon, hogy az iskolai nevelés eredménye olyan kevés volt. Ebből a szomorú helyzetből magyarázható az a sok félreecsúszott élet, amelyet olyan tragikusan hurcolnak magyar tulajdonosaik napjainkban. Innen származott az elhelyezkedés és megélhetés hétfejű sárkányával bírózó, kétségbeesett magyar intellektuelek tömege, mely állandóan a halál árnyéká-

ban jár. Innen van, egy öntudatos magyar nevelés hiányából az a sok kapkodás, melyet kisebbségi életünk minden síkjában látunk; innen a szolidaritás hiánya, az egymással szembenálló világnézeti és nemzedéki csoportok, magyar kisebbségi életünk ezer baja és nyomorúsága. Mindezek szomorúan mutatják: mennyire nincs meg az összefüggés népünk helyzete, céljai és közösségi nevelésünk között.

Alapigazságok tisztázása.

Ha ezen a helyzeten változtatni akarunk, akkor legelőször is egy pár alapfogalmat, alapigazságot kell tisztázni. Mindenekelőtt azt, hogy népünk helyzetéből milyen következmények vonhatók le és milyen utalások találhatók a kisebbségi nevelésre nézve? Kétségtelen mindenki előtt, hogy kisebbségi helyzetbe jutott népünk döntő sorsfordulón esik keresztül. Megélhetése nehezebb lett, kenyérkereseti és elhelyezkedési lehetőségei fokozatosan szűkebb keretek közé szorultak. Nyelvének, ősi műveltségének, sőt itt-ott vallásának megtartása is napról-napra nagyobb nehézségekbe ütközik és nagy áldozatokat, erős kitartást, rendkívüli lelki erőket igényel. Ezekre van népünknek első sorban szüksége, ha célját, külső életének biztosítását, belső lelki és műveltségi kincsének megtartását, fejlesztését el akarja érni. Viszont ezt csak öntudatos, jól felkészült, áldozatos lelkű vezetőréteg irányítása mellett érheti el. Tehát ennek

a vezetőrétegnek, szélesebb értelemben vett középosztályunknak kiformalása és hivatására való felkészítése az a legelső cél, amit a kisebbségi magyar nevelésnek meg kell valósítania.

Ehhez szervesen kapcsolódik a második feladat:

tömegeink ránevelése a kisebbségi magyar életre, annak nehézségeire és céljaira.

Ezt a kettős feladatot: középosztályunknak és tömegeinknek a kisebbségi magyar életre való ránevelését csak a nevelés összes kereteinek tervszerű együttműködésével, összekapcsolásával lehet jól elvégezni.

Az egységes kisebbségi magyar közösségi nevelés tehát a család, az iskola, az egyház és társadalom kereteiben végzendő, élőszó, példa és írott betű útján, azaz a tudomány, sajtó és művészet legteljesebb együttműködésével.

E kisebbségi magyar közösségi nevelés kiépítésében nagyon fontos: 1. a középiskolai nevelés, mint amely első sorban hivatott a vezető középosztály kiformalására; 2. a család, egyház és társadalom nevelő kereteinek összekapcsolása és az iskolai neveléssel való egységbe állítása; 3. az irodalom (színház), sajtó, tudomány beállítása az egységes közösségi nevelés szolgálatába.

A középiskolai nevelés jellege és célja.

A kisebbségi magyar nevelés egyik legfontosabb keretét az u. n. középiskolák alkotják. Az erdélyi magyarság még elegendő számú felekezeti középiskolával rendelkezik középosztályának nevelésére. Más kérdés, hogy ezek a középiskolák mai formájukban alkalmasak-e annak a nevelési célnak a szolgálatára, melynek megvalósítását mai történelmi helyzetünk szükségképpen követeli?

Tudnunk kell, hogy a mai nemzeti középiskolát, mint a nemzetnevelés egyik keretét először Bonaparte Napoleon szervezte meg, mikor mint első konzult Franciaország belső ügyeit rendezte. Ekkor már készült egyeduralma megalapítására s ezért minden intézkedésével ezt a célt akarta megközelíteni. A középiskolák felállításával olyan iskolatípust alkotott, mely első sorban hivatalnokokat volt hivatva nevelni, s csak másodsorban készítette elő az ifjakat tudományos pályára. Tehát ez az iskola engedelmes, mindenféle állami vagy más megszervezett állásra alkalmas hivatalnokokat, tisztviselőket nevelt, mert a későbbi császárnak első sorban ilyenekre volt szüksége. Olyan emberekre, akik kötelességüket lelkiismeretesen teljesítik, a kiszabott és előírt munkát elvégzik, a központból kapott parancsokat végrehajtják. Valóban a Napoleon által szervezett középiskola ezt a hivatását teljesítette is. Sőt a külföldi államok vezetői annyira jónak találták, hogy a XIX. század folyamán a legtöbb európai államba bevezették és a közoktatás gerincévé tették. Így aztán mind a mai napig a legtöbb európai államban – Anglia kivételével – a középiskola ugyanazt a szerepet viszi: a hivatalnokok, tisztviselők nevelését és az egyetemi tanulmányokra való előkészítést. Ez nálunk is épen így van, legfeljebb azzal a változással, hogy a középiskolai nevelés még jobban egységesített, szelleme még inkább katonai, mint Napoleon idejében. Milyen eredményt ér el tehát egy mai átlagosan jó középiskola? Legjobb esetben nevel egy munkás, lelkiismeretes hivatalnokot, tisztviselőt, vagy pedig előkészíti az ifjakat jól, rosszul az egyetemi tanulmányozásra. *A mai középiskolából kikerülő ifjak legnagyobb részének főcélja az, hogy egy készen lévő állásba, jó tisztviselőségbe kerüljön, ahol minden munka meg van szabva és elő van írva. Az egyetemen is leginkább a jogra és tanári pályára mennek, mert ezek szintén kész pályák.*

A kész állások után való vágyakozás legmélyebb oka az, hogy a középiskola kiölte vagy visszafejlesztette a fiuk kezdeményező képességét és egyéniségét.

Ezért félnek az olyan pályáktól, melyeknek formáját és jövedelmezőségét kinek-kinek egyénenként kell biztosítani. *Az iskola nem fejlesztette bennük az egyéniséget, az egyéni gondolkozást, a kezdeményező bátorságot és képességeket.* Mivel pedig ezek hiányoznak belőle, ezért irtózik a szabad pályáktól.

Kétségtelen, hogy az így nevelkedett magyar fiúk nincsenek felkészülve azokra a nehézségekre, melyeket a valóságos életben rögtön megtalálnak, amint kiléptek az iskolából. Számukra nincsenek kész állások, sőt ha egyetemre mennek, az ottani pályákon is teljesen bizonytalan a sorsuk. Elhelyezkedni nehezen tudnak s egyéni nyomorúságukon a közösség keveset tud változtatni, – ők pedig még kevesebbet adhatnak a közösségnek. S akkor az élet rákényszeríti őket, hogy valami olyan foglalkozást kezdeményezzenek, ami megélhetést jelent. De ezeken a tereken ügyetlenek, élnélhetetlenek, kezdeményezni nem igen tudnak. Csak azok boldogulnak, akik merész elhatározással nekifognak valamilyen ipar megtanulásának. Magasabb műveltségükkel hamarabb elsajátítják annak titkait s így néhány év múlva legtöbbször sikerül maguknak megélhetést teremteniük.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy *kisebbségi magyar nevelésünknek meg kell változtatni a középiskolai nevelést és annak kiegészítésére kell törekedni*. A neveléstan általános meghatározása szerint az ifjúság nevelésének végső célja az ifjak erkölcsi jellemének kialakítása. A mi sajátos helyzetünkől következik, hogy

a kisebbségi magyar nevelés keretében a középiskolai nevelés célja az egyéniségek kialakítása és erkölcsi jellemmé való formálása a kezdeményező képességek megtartásával és fejlesztésével egyidejűleg. Tehát a mi középiskoláinknak olyan embereket kell nevelniük, akik egyéniségüket és kezdeményező képességüket megtartva és kifejezve formálódnak erkölcsi jellemeikké.

Az így nevelt fiatal magyarok bármilyen körülmények között megállják helyüket, maguknak megélhetést tudnak biztosítani és egyúttal közösségüknek is leggyőzelmesebb katonái lesznek.

E cél érdekében elsősorban a tanárokat kell megnyerni. Továbbképző tanfolyamokkal, tanári értekezletekkel, pedagógiai folyóiratokkal, kiadványokkal kell bennük tudatosítani a középiskolai nevelésnek helyzetünkől folyó új célkitűzését. De munkájuk bármennyire is lelkiismeretes, a család, társadalom, egyház, sajtó és irodalom közreműködése nélkül nem lehet eredményes. Ezért feltétlenül szükséges ezeknek a nevelői kereteknek szoros együttműködése az u. n. iskolán kívüli nevelésben és ennek az iskolai neveléssel való szoros összekapcsolása.

Az iskolán kívüli keretek egységes munkája felé.

Az iskolai nevelést részben előkészíti, részben kiegészíti a családi, társadalmi és egyházi nevelés, erősen befolyásolja a sajtó és irodalom. Tehát a kisebbségi magyar nevelés célja érdekében szükség van e nevelő keretek egységes munkájára.

Enélkül a legalaposabb nevelői munka is meddő marad, mert hiába képviselnek például az iskolák egy bizonyos nevelési eszményt, ha ugyanakkor a tanulók egyenesen ellenkező irányú nevelői hatásokat kapnak a családban, társadalomban, egyesületekben vagy a művészetek valamelyik megnyilvánulásában. Nevelőinknek rengeteg szomorú tapasztalatuk van ezen a téren. Gyakori eset, hogy a szülők összejártsanak gyermekeikkel és kitalált indokokkal, nyilvánvaló hazugsággal igazolják a tanulók hanyagságból vagy tekerégből eredő mulasztásait. Nem gondolnak arra, amit ezzel saját gyermekeiknek ártnak, főleg a jellemnevelés szempontjából. Ugyanilyen szomorú jelenség az is, mikor a szülők és ismerősök legtöbbször meggondolatlanságból táplálják gyermekeik tanárellelens magatartását. Igaz, hogy ebben a sajtó és irodalom is hibás, nem beszélve a színházról, amely verseknek a két előbbivel abban, hogy mennyire tudja neveléses és szájalmas figuráknak beállítani a tanárokat. Statisztikailag is igazolni lehetne, hogy az utolsó évtizedekben a novellák, regények és színdarabok tanár alakjai elenyészően csekély kivétellel neveléses és gyűlöletes színben vannak megrajzolva. Sőt igen gyakori az az eset is, mikor előkelő egyházi vezető-

emberek, papok és befolyásos tisztviselők fordulnak – egyéni esetek, saját gyermekeik ferde tapasztalatai miatt – általában az iskolák és tanárok ellen. Hogy ennek mi az ifjúság szempontjából való következménye, azt nem kell bővebben ismételni.

Minden lelkiismeretesen gondolkozó kisebbségi magyar ember előtt világos, hogy ez így nem tarthat tovább. Meg kell teremteni végre azt a szövetet, mely az iskolán kívüli nevelői kereteket – egyházat, társadalmat, egyesületeket, családot, sajtót és irodalmat – egy közös kisebbségi magyar nevelőmunkába összekapcsolja. Ez az elgondolás nem utópia, hanem egy nagyon sürgős, minél hamarább megoldandó feladat. A megoldás lehetőségei adva vannak kisebbségi életünk sajátos berendezésében. Ma már kétségtelen igazság mindenki előtt, hogy erdélyi magyar feladatot az egyházak nélkül megoldani nem lehet. Az is köztudomású, hogy alig van olyan társadalmi vagy irodalmi egyesület, melyből egyházaink vezetőemberei hiányoznának. Tehát ezekből következik, hogy az egyházak, mint lényegüknek fogva nevelő-közösségek könnyen megalkothatják azt a közös, összes nevelői kereteknek irányítást adó szövetet, mely biztosíthatná az egységes, kisebbségi magyar nevelés eredményes munkáját. Ha a négy kisebbségi egyház összefog és megalkotja ezt a közös szövetet – nevezhetnék „*Kisebbségi Magyar Nevelési Tanács*”-nak – akkor ennek munkájába az egyházak be tudják majd állítani nemcsak a szószéket, az egyházi egyesületeket, hanem lehetőséget találnak a társadalmi és irodalmi egyletek, sőt a sajtó és az irodalom bevonására is, mert hiszen egyházi vezetőinknek ez utóbbiakra is meg van a befolyásuk. Ennek az állandó, közösségi nevelést irányító szervnek örösi hatása lenne. Az összes iskolán kívüli nevelői kereteket egységes szellemű munkában fogná össze s ezzel a munkával tudatosan kiegészítené és befejezné az iskolai nevelést.

Végső cél: a kisebbségi magyar típus.

Az egységes kisebbségi magyar nevelésnek fenti elképzelése és eredményes munkája kialakítaná azt a kisebbségi új magyar típust, melynek még nagyon kevés képviselőjét ismerjük. Ha meg akarunk maradni, ezt az új típust kell általánossá tenni. Ennek kialakítására van hivatva az egységesen, céltudatosan irányított kisebbségi magyar nevelés iskolai és iskolán kívüli ága. Az iskolai nevelés értelmi és jellemnevelés lenne ideértve az akarati nevelést is. Az iskolán kívüli nevelés pedig közösségi magyar és gyakorlati vonásokkal járulna hozzá az iskolai nevelés munkájához. Micsoda hatása volna az ifjúságra ennek az egységes nevelésnek, mely mindenütt – családban, iskolában, egyházban, társadalomban, sajtóban és irodalomban – tudatosan és rendszeresen érvényesülne. Néhány évtized alatt olyan középosztályunk lenne, mely aztán minden nehézséget le tudna győzni és könnyen meg tudná oldani egyéni és közösségi feladatait is. Tömegeink nevelését is sokkal nagyobb sikerrel végezhetné, mert a nép mindig követte és utánozta a vezető réteget még hibáiban is – hát így mennyivel inkább utánozná erényeiben és életrevalóságában. Az így nevelt kisebbségi magyar minden körülmények között megállná helyét és sikeresen tudná elvégezni minden munkáját. Akkor pedig nem kellene féltünk ifjúságunk és népünk jövőjét.

A kisebbségi magyarság ifjúsági problémája.

I.

Mielőtt megállapítanánk, hogy lényegében miben áll a kisebbségi magyarság ifjúsági problémája, érdemes egészen röviden szembe nézni azzal, hogy *a mai világ különböző pontjain miben jelentkezik az ifjúság problémája?* Ebből a szempontból a következő öt típust rajzolom meg:

1. Azokban az országokban, ahol a világháború után egészen új politikai és gazdasági rendszerek léptek életbe (Oroszországban, Németországban, Olaszországban, Törökországban,) a rendszerváltozás által megerősödött új államhatalom az ifjúságot annak megkérdése nélkül szerves nevelő munkával iktatja be az új rendszer gépezetébe. A parancsuralmi rendszerek számára az ifjúsági probléma azt jelenti, hogy miképpen lehet a rendszer alapelveit minél maradandóbban belevácsolni az ifjúság egész életébe. Ezek a rendszerek nem sokat törődnek azzal, hogy az ifjúság mit érez, mit gondol, mit akar maga tenni, parancsolnak az ifjúságnak és az ifjúságtól feltétlen fegyelmet és engedelmisséget követelnek.

2. Az ifjúság egy másik hatalmas tábora (és itt gondolok a kínai, indiai és mohamedán ifjúságra) a maga számára abban látja az igazi megoldandó feladatot, hogy évszázadokkal, sőt évezredekkel ezelőtt megkövesedett, muzeumszerűvé vált ősi, népi kultúráját miképpen tudja megeleveníteni és modern léteffektív tenni. Mialatt sok nyugati nemzet a nyugati kultúra és civilizáció haláláról, megmerevedéséről beszél, azalatt hatalmas keleti népek nyugati kultúrától átítatódott fiai saját ősi kultúrájuk feltámasztásán fáradoznak. Kína és India és nagyon sok mohamedán ország ifjúságát határozott nemzeti reneszánsz jellemzi. Ezekben az országokban az ifjúsági probléma nem kényes kérdés, nem félelmes jelenség, hanem a jövő kibontakozásának, a nemzeti gondolat megerősödésének legbiztosabb, legfeltettebb jele és záloga.

3. Az ébredés és öntudatosodás egészen ellenkező, de mégis sokban rokon jelét lehet látni az afrikai és szigetvilági néger ifjúságban. Ezek a fiatalok az európai-amerikai civilizáció által támasztott, számukra egészen új világba minden átmenet nélkül szinte máról hónapra mennek át abból az egészen primitív világból, ahol eddig éltek. A nagy mezőgazdasági, ipari és bányatelepekre valósággal özönlik az őserdők és puszták primitív népe. A telepeken megismerkedik a modern civilizáció nagyszerű eszközeivel és azokat az egészséges élet természetes mohóságával öleli magához. Mialatt mi arról beszélünk, hogy a gép és civilizáció kivetkezett emberségünkben, azalatt ugyan-ezen az eszközökön fejezi fel a primitív afrikai ifjú, hogy valójában milyen nagy dolgokat is jelent az emberi élet. Mialatt a sárga faj ifjúsága eltemetett, ősi kultúrája felélesztésén fárad, azalatt a fekete faj ifjúság minden erejével azon van, hogy az élet diadalmas örömeivel ragadja kézbe a fáradt fehér faj civilizációjának eszközeit és kultúráját.

4. Az ifjúsági probléma jelentkezésének negyedik formáját a világháborúból győztesen kikerült országok ifjúságán szemlélhetjük. Az ifjúságnak ez a csoportja mutatja az előtte járó nemzedékkel szemben a legke-

vesebb önállóságot, javarészt apái ideológiája, életgyakorlata szerint igazodik, valójában még nem döbent rá a maga teljességében saját sorsának és jövőjének kérdéseire. Az ifjúsági probléma ezekben az országokban a legkevésbé akut és fenyegető.

5. Végül az ifjúsági probléma legsúlyosabb jeleivel azokban a vesztes államokban találkozunk, ahol a világháború nem hozott politikai és társadalmi rendszerváltozást, ahol az élet régi keretei a változott körülmények ellenére is változatlanok maradtak. Ezekben az országokban a legélesebb az elkülönülés az apák és fiak között. Az ifjúság látja az új körülményeket, az idősebbek tartják a régi kereteket. Az ifjúság sürgeti és követeli, hogy az új körülményeknek megfelelően alakuljanak át a régi keretek, a már meglevő biztosnak látszó formák hívei viszont csakis a már kipróbált keretek között látják sorsukat biztosítva. Talán mondanom sem kell, hogy különösen Magyarországon lehet a nemzetársadalomnak ezt az éles szakadékát a legvilágosabban szemlélni.

II.

Ha végig tekintjük az ifjúsági probléma fenti jelentkezéseit, azonnal látjuk, hogy a felsorolt típusok egyike sem talál éppen a mi kisebbségi ifjúságunkra. Nálunk az ifjúsági probléma, noha a fenti típusok egyikével másikkal rokon, lényegében egészen más formában jelentkezik.

A kisebbségi magyar sors történelmi analógia nélküli sors. Egészen természetes, hogy a kisebbségi magyarság még nem tudta megtalálni azokat a belső, szellemi törvényeket, amelyek érvényesítése mellett legbiztosabban tud sikereket elérni kisebbségi helyzetbe okozta nehézségeivel szemben. A kisebbségi kérdés, kisebbségi életünk rengeteg kérdése fel van vetve. *A választ azonban még nem tudtuk megadni. A választ a kisebbségi élet támasztotta ezer új kérdésre most kell megszövegezni.* Egészen természetes, hogy a választ megtalálására első sorban az az ifjúság hivatott, amely ebben a kisebbségi sorsban nőtt fel. *Nálunk éppen az az ifjúsági probléma, hogy miképpen tud egy egészen új, minden analógia nélküli kor ifjúsága a kisebbségi kérdéssel szemben olyan válaszra eljutni, amely válasz valóban az élet válasza fog lenni.* Nálunk valami egészen új életlátást és életgyakorlatot kell az ifjúságnak megtalálnia, hogy megtudja tartani az életnek azokat az értékeit és színeit, amelyeket apáitól örökölt. Én egészen természetesnek tartom, hogy a kisebbségi kérdésre az igazi választ kisebbségi sorsban felnőtt ifjúságnak kell megadnia, mert ennek a kérdésnek igazi súlyát ő maga érzi leginkább és a kérdés megoldásától az ő és övei élete fog függeni. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ebben a válasz keresésben már is nem jártak előtte nagyon sok vonatkozásban, mint úttörők a mai idősebb kisebbségi magyarok, hogy az új helyzet ifjúságának nincsen szüksége az előtte járó idősebbek tapasztalataira.

Az erdélyi magyar ifjúság problémája tehát tömören így fogalmazható meg: *miképpen juthat el oda*

az erdélyi magyar ifjúság, hogy benne kialakuljon az a sajátos életlátás és életgyakorlat, amely mellett legjobban tudja biztosítani saját maga és fajtája itteni létét? Miképpen tud a kisebbségi ifjúság a kisebbségi kérdésre választ találni? A kérdésnek ilyenyszerű megfogalmazásában benne van, hogy a mi ifjúsági problémánk nemcsak egyéni kérdése magának az ifjúságnak, vagy az ifjakról gondoskodó szülőknek, hanem súlyos közösségi, mondhatnám így: történelmi kérdése az egész magyarságnak. Lényegében kisebbségi sorsunk gyökérkérdése a mi kisebbségi ifjúságunk problémája. Gyökérkérdés azért, mert természetesen kell magától az ifjúságtól várunk az analógia nélküli kisebbségi sors belső életrendszerének kialakítását. Gyökérkérdés, mert az erdélyi magyar intelligenciából nagyjában hiányzik a 30–44 év közötti korosztály és így Erdélyben sokkal hamarabb kerül a közélet vezetése a fiatalabb korosztályok kezébe, mint bárhol a világon. Magyarországon nemcsak az idősebb gárda erősebb, mert megerősítette a sok kivándorolt intellektuál, hanem az azt követő középkorúak is feles számmal vannak képviselve éppen azért, mert 1925 előtt csak úgy özönlött a kisebbségi magyar ifjúság a magyarországi egyetemekre. Végül az ifjúsági probléma azért s gyökérkérdése a kisebbségi magyarságnak, mert az ifjúság mindig a folytatást jelenti, ebben a vonatkozásban az ifjúság minden esetben és minden sorsban a jövő kérdést jelenti.

Lezárt problémái csak a halottaknak és a kihalt népeknek vannak. Én tehát öntudatosan nem beszélek a mi ifjúsági problémánk megoldásáról, hanem inkább arról, hogy melyek azok az utak, amelyek irányában a mi ifjúsági problémánk megoldásán kell fáradoznunk, mit kell tennünk, hogy sokak előtt egyszerűen halálnak látszó kisebbségi probléma az ifjúság új állásfoglalása által újabb és újabb életkérdéseket állítson elénk. A mi tragédiánk éppen az, hogy igen egyszerűnek látjuk a kisebbségi kérdést, nem ágaztatuk szét még a kérdést fő ágaira és mellékvonatkozásaira. A kérdésnek ez az egyvonatkozásban való látása pedig a halál sejtelmével izgat, vagy hiu reményekkel és ábrándokkal kábit el bennünket. Az erdélyi magyarságnak ez a fiatalabb rétege, amely már a kisebbségi sorsban szerezte meg egyéni és nemzeti öntudatát, tenni akar, élni akar, folytatódni akar ebben a létformában, egy letűnt kor ma már alkalmatlan gondolataival szemben az itt most szükséges új gondolatokat keresi, nem elégszik meg a jelen helyzet szüntelen bírálatával vagy sorsunk fölötti örökös sópánkodással. *Építő és cselekvő ifjúság akar lenni.* A mostani konzervatív és kritikai felfogással szemben az ifjúságban kell kialakulnia annak az új kisebbségi magatartásnak, amely győzelmes erőmegmutatással tud felelni a kisebbségi élet gyökér- és részletkérdéseire egyaránt. Fajtánk életrevalóságát éppen az fogja eldönteni, hogy egészen új, súlyos kisebbségi helyzetében tud-e az ifjúságban új, rugalmas életjeleket felállítani.

Itéletem szerint a majdnem húszszázéves kisebbségi sors után sem lehet még felállítani a kisebbségi magyar sors mérlegét, annál kevésbé lehet végleges elmarasztaló itéletet mondani felette. Egészen természetesen kell tartanunk, hogy még nem alakulhatott ki az itteni magyarság biztos felelete a kisebbségi kérdéssel szemben. Egyszerűen azért, mert nem lehet egy analógia nélküli korban minden átmenet és zökkenő nélkül helyünket feltalálni, másodszer, mert nem alakult ki még az új magyarság, amely ebben a hely-

zetben növe fel, már el is jutott a kisebbségi élet megoldásaihoz. Egészen nyugodtan mondhatjuk, hogy még évtizedek kellene ahhoz, hogy a kisebbségi magyarság ki tudja alakítani sajátos kisebbségi élete minden hálózatát és megtudja alkotni kisebbségi gondolatrendszerét.

III.

Ha arról esik szó, hogy mi az értéke egy korszak ifjúságának, az esetek legtöbbszörében túlzott véleményeket szoktunk hallani. Ugy az ifjúság, mint az ifjúságon kívülálló vagy tulbecsülik, vagy lebecsülik az ifjúságot. Általában azt mondhatjuk, hogy amíg a kisebbségi ifjúság nem kezdett öntudatosodni, sajátos életlátásáról jelt adni, addig az idősebbek túlsokat vártak az ifjúságtól, azonnal megindult azonban az ifjúság életjeleinek leértékelése, mihelyt az ifjúság kezdett a saját esze szerint gondolkodni. Teljesen igaz viszont, hogy az új öntudatra ébredő ifjúság maga pedig túlértékelte a saját jelentőségét és értékét. Ha a legutóbbi kisebbségi évek jelenségeit figyeljük, határozottan kell látnunk, hogy a főiskolán járó ifjúság egy részét, nem a forradalmi életnyilvánítások, mint inkább saját csökkent értékűségének tudata jellemzi. Viszont az újabb középiskolás évfolyamokban ismét az életosztón határozott, örvendetes jeleit lehet megfigyelni. Másfelől arról is be kell számolnunk, hogy milyen mértékben érezte meg az újabb főiskolás ifjúság egyrésze a maga tehetetlenségét, éppen olyan erővel újul fel az idősebb évfolyamok részéről a követelés, hogy az egész ifjúság egészen komolyan kezdjen már valami új életútba.

Én a magam részéről nem akarok ebben a kérdésben egyik túlzó végletbe sem esni, megpróbálok rámutatni arra, hogy miben látom azokat a jeleket, melyek arra mutatnak, hogy intelligens ifjúságunk öntudatosodó egyedei és csoportjai igazi problémájukat a kisebbségi problémában és igazi feladatukat a problémára való válaszadásban látják. Azok a jelek, amelyeket felállítok, nem az egész ifjúságra, hanem annak legértékesebb képviselőire érvényesek.

A kisebbségi sorsban élő ifjúsággal szemben mindenekelőtt a történelmi tehetetlenség vádját szokták felhozni. Ez a vádemelés lényegében nem igaz. A mi kisebbségi ifjúságunk határozottan érdeklődik a történelem iránt, de abban *mást keres*, mint az előtte járó nemzedék. Az ifjúság a történelemben nem a történelmi osztályok, hanem a nép nagy tömegeinek, a kisemberek elfelejtett névteleneinek közösségi múltját keresi. A népi, vagy népiség-történelem mellett a katonasókkal szemben a magyar lélek gúniuszai felé fordul. Különösen eleven az ifjúság érdeklődése a közelmúlt évszázad nagy ébredése iránt, de míg az előtte járó nemzedék a Széchenyi, Kossuth, Petőfi által elindított új magyar mozgalom nemzeti elemeit emelte ki a maga módján, addig az új nemzedék a fenti nagyok munkájának társadalmi oldalaira figyel. Széchenyiből a társadalmi és gazdasági vonatkozások, Kossuthból a Duna-medencei koncepció, Petőfiből a forradalmár érdeklő elsősorban.

2. A nemzeti művészet területén a muzeumszerűségtől irtózik ez a fiatalság, viszont nagyon sokat fárad, hogy a magyar nép élő művészetét megismerje és tovább adja nemcsak az intelligencia, hanem az arról elfelejtkezett nép felé is. Különösen a magyar népi ének és zene terén állított e tekintetben határozott jeleket.

3. A kisebbségi magyarságnak önkéntelenül kellett a *demokratizálódás* útjára lépnie. Nagybirtokos osztályát a kisajátítás, hivatalnok rétegét az expatriálás, elbocsátások és nyelvvizsgák ritkították meg és erőteljesebbé tették. Önként jött a gondolat, hogy egész életünket sokkal öntudatosabban kell a városi iparos és a falusi földműves osztályra építenünk. Ifjúságunk különösképpen nem annyira a városi iparosság, mint inkább a falusi földművesek világa felé fordult. Az intelligens ifjúság ösztönösen érzi, hogy hovatovább mindinkább a falusi tömegek szolgálata adja meg élete alapját és létjogát. Ha még csak elszórtan is, de sok példából lehet látni, hogy vannak tanult ifjaink, akik öntudatosan vállalják az ipari és mezőgazdasági munkát, anélkül, hogy ebben szellemi igényeik feladását, vagy deklasszálódásukat látnák. Ifjúságunk értékesebb egyedeinek nem az a kérdése, hogy miképpen tud fajtája gyámoltalanabb egyedeinek kiuzsorázója, vagy kizsákmányolója lenni, hanem, hogy miképpen tudja a maga sorsát annak sorsával szervesen összekötni.

4. Az ifjúság értékes életnyilvánulásának következő területe a *többségi nemzet felé* fordul. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy a szigorú iskolai és vizsgai rendszerek következtében azok az ifjak, akik diplomához jutottak, bátran állják a versenyt a többségi nép fiataljával is. Ez az új ifjúság nemcsak ismeri, hanem el is ismeri a többségi nép művelődésének igazi értékeit. Ezt a jelenséget jövődönk szempontjából nagyon sok vonatkozásban értékesnek kell minősítenünk, mert igen gyakran éppen azért szorítottunk vissza és nem tudtunk kellő sikereket elérni, mert lebecsültük az államfenntartó faj kultúráját. *Az országban élő fajok békéjére csakis egymás megbecsülésén és értékelésén át vezet az út.* Erre a békére pedig nekünk szükségünk van. A másokkal szembeni egyoldalú elfogultság még nem tartott meg senkit, de más felől a másik értékének elismerése még nem jelenti saját értékeinek megtagadását. Nekünk nagyon sokat kell éppen kultúrális és gazdasági téren tanulnunk azoktól a fiatal románoktól, akik világosan felismerték, hogy mi az igazi intelligencia feladata az agrár többségű országban. Kultúrális feladataink egyik ága egészen azonos a román ifjúságéval: miképpen lehet a modern egészségügyi, gazdasági kultúrát átadni a falunak és viszont miképpen lehet a falu ősi nemzeti kultúráját, dalait, költészetét, himzéseit, rajzait mint nemzeti szimbólumokat általánossá tenni és a népben és intelligenciában egyaránt megrögzíteni.

5. Világháború előtti évtizedeink *külfölddel való kapcsolatai* nem annyira saját különvalóságunk tudatában, mint inkább elmaradottságunk feletti oktalan szegényünkben erősítettek meg. Örömmel kell látnunk, hogy kisebbségi ifjúságunknak alig vannak olyan számottevő vezető tagjai, akik külföldön ne jártak volna. Ezt a fiatalságot nem annyira Németország, mint inkább Franciaország, Anglia és Amerika vonzotta, de vannak, akik egészen öntudatosan végig járták a tőlünk északra fekvő kis új országokat, hogy azoknak új berendezési kísérletei között keressenek némi analógiát kialakítandó kisebbségi életünk számára. Külföldet járó fiataljaink nem a dekadencia, hanem az élet csiráit hozták haza miközben. Minél szűkebbre szorult a kisebbségi élet köre, annál öntudatosabban akar ez az ifjúság az egyetemes emberi életbe való belekapcsolódás által levegőt nyerni.

6. Az öntudatra jutott kisebbségi ifjúság körén belül *két típust* lehet megkülönböztetni: az egyik maga

keresi azokat a gondolatokat, gondolatrendszereket, amelyek mellett létünket biztosítani lehet. A másik csoport kész rendszerek átvételével és meghonosításával akarja kisebbségi létünk kérdéseit megoldani. Ebből a szempontból különösen a kommunista és újabban a hitlerista ideológiának támadtak újabb hívei. Ma tulajdonképpen ez a két új politikai, gazdasági és társadalmi rendszer van, amelyik minden kérdésben határozott választ tud adni. Nekünk azonban a kisebbségi helyzetben világosan kell látnunk, hogy *rajtunk egyetlen kész ideológia elfogadása sem segít*, a mi problémánk éppen a nekünk való új ideológia, gondolatrendszer kialakítása.

7. Az erdélyi kisebbségi magyar ifjúság bármely egyházhöz tartozó része a legmélyebb szálakkal akar saját *egyházához* kapcsolódni. Mindenik egyház kebelén belül kialakulóban van egy csoport, lelkesek és világiak munkaközössége, amely célját az egyház és a társadalom egyházon keresztüli megújításában, keresztyén erővel való áthatásában látja. *Kisebbségi életünk sikere az a benne résztvevők erkölcsi minőségétől, lelki teherbíróképességétől és áldozatosságától sokkal inkább fog függeni, mint a gazdasági és más tényezőktől.* Ezek az ifjúsági csoportok határozott missziói lendületet és felelősséget mutatnak abban az irányban, hogy egész kisebbségi népközösségünket az igazi keresztyén vallás megtartó, megerősítő és szolgálatra sarkaló erői hassák át. A keresztyén vallás alapjai iránt való szélesebb körű érdeklődése annál értékesebb, mert párosul az ifjúság reáliák iránti érzékével. A kisebbségi ifjúság gondolkodásának tipikus kifejezési formája nem a szépirodalom, hanem a történelmi, gazdasági, társadalmi, művelődési kérdésekkel foglalkozó tanulmány. Adat-gyűjtés, statisztika, grafikus ábrázolás, a legracionálisabb kifejezési formák az öntudatosodó erdélyi fiatalok kifejezés formái.

IV.

1. Ha tömören akarjuk kifejezni, hogy mi az idősebb nemzedék feladata a felnövekvő fiatalsággal szemben, akkor egyetlen kifejezésben foglalhatjuk össze a választ: a nevelés. Itt a nevelés szót a legtágabb értelemben veszem. Nevelés alkalmas iskolákban, nevelés a családban, nevelés a fegyelmezésben, nevelés szigorú, de felelős kritikában, nevelés új, szabad alkalmak teremtésében. A szülőknek és a közösségi élet vezetőinek mindenképp először arról kell számot adniuk, hogy miképpen végezték a rájuk bízott kötelező nevelését. Az erdélyi magyarságon belül minden édesapának, tanítónak, tanárnak, lelképásztornak a kötött és szabadnevelés minden tényezőjének, szabad tudósoknak, íróknak, ügyvédeknek, orvosoknak, bankigazgatóknak, mestereknek és gazdáknak a legkomolyabban fel kell tenniük a kérdést, hogy közlik-e minden lehetséges módon az ifjúsággal azokat az értékeket, amelyek általános műveltségünkben és azonfelül az egyes szakokban és szakmákban az ő kezükre vannak bízva? De ezenkívül megvan-e bennünk az általános példamutatás, biztatás, bátorítás, hogy érdemes élni, hogy nem szabad meghátrálni, hogy meg lehet és meg kell találni a kisebbségi létforma belső és külső törvényeit? Nagyon félek, hogy ezekre a döntő kérdésekre nagyon bizonytalanul merünk igen-nel felelni. Mit várunk attól az ifjúságtól, melyik csak aggodalmat, csak panaszt hall az előtte járóktól? Nekem fiúk panasztolták, hogy a felnőttek annyit beszéltek előttük

a válságról, az élet lehetetlenségéről, hogy egészen elvesztették az életkedvüket. Fiatalságunk, jövődönk érdekében meg kell fegyelmelnünk magunkat és öntudatosan küzdenünk kell azért, hogy mi is láthassunk életjeleket és tudjunk életjeleket fiaink elé állítani. El kell ismernünk, hogy az idősebb erdélyi nemzedék nagyon sok ponton máris megtalálta a kisebbségi élet új életrendszerét. Elsőrendű feladat lenne ezeknek a jeleknek és a jelekig vezető utkeresésnek az ifjúság elé való öntudatos odaállítás. Felnövekvő ifjúságunk már nem ismeri azokat a belső és külső küzdelmeket, amelyeken keresztül a kisebbségi élet első aktiv jelég jutottak el mostani vezetőink, minél inkább megmutatjuk ezeket a jeleket, annál nagyobb lesz az ifjúság bizalma az idősebb nemzedékkal szemben.

2. Az általános nevelési kötelezettségen túl a felnőtt nemzedék ifjúságunk iránti második feladata *új keretek teremtésében* van. Kisebbségi életünk sikertelenségének gyökér oka kétségkívül kisebbségi új öntudatunk kialakulatlan voltában van, de öntudatlanságunkat súlyosbítja az a tény, hogy *meglevő életkereteinket, intézményeinket, szervezeteinket nem építettük át a kisebbségi létforma számára és nem alkottuk meg azokat a kereteket, amelyeket átöröklött szervezeteink semmiképpen nem pótolhatnak*. Merem állítani, hogy az erdélyi magyarságnak az elemi iskoláktól és egyetemtől eltekintve ma is annyi középiskolája, kulturális, irodalmi egyesülete, lapja, folyóirata van, amennyi bőségesen elegendő arra, hogy keretei között meginduljon a kisebbségi magyarság művelődésének öntudatos irányított szervezése. Csupán gazdasági és társadalmi téren vagyunk arra szorulva, hogy új kereteket teremtsünk. Tapasztaltabb, idősebb nemzedékünknek meg kell találnia azokat az alkalmas kereteket, amelyekben felnövekvő új orvos, ügyvéd, kereskedelmi végzettségű, gazdasági vezetésre alkalmas fiatalságunk népünkkel találkozni és együtt működni tud. Mert nem elég gyermekeinket csak taníttatni, arra is kell gondolnunk, hogy mi lesz az az új keret, amelyben új intelligenciánk népünkkel kellő kapcsolatba jut. Én ugyanis, minden ellenkező tétellel szemben állítom, hogy *magyarságunk számarányához képest igen kevés magyar fiatal ember végez az egyetemen*. Népünknek több magyar vezetőre van valójában szüksége, mint amennyi évente az egyetemekről kikerül. Csak azért beszélhetünk kisebbségi intelligenciánkat illetően túlermelésről, mert nem állítottunk fel olyan kereteket, amelyekben az olyan szükséges fiatal intelligenciát el tudnánk és el kellene helyeznünk. Felelős nemzetársadalmi vezetőinknek mindent meg kell tenniük, hogy ifjúságunk számára megteremtsek vagy legalább is előkészítsék ezeket az új kereteket.

3. Végül abban látom az idősebb nemzedék szolgálatát, hogy minél sürgősebben gondoskodjék arról, hogy az általa birtokolt különböző életpályákon legyen a szükséges *utánpótlás*. Ifjúságunk általában szabadkeretek között nőtt fel. Különösen hiányzik belőle az intézmények vezetéséhez szükséges megfontolás és józan bölcsesség. Ifjúságunk inkább kritikai magatartást tanusított meglevő intézményeinkkel szemben. Azonban világosan kell látnunk, hogy tiszta kritikai magatartás gyakorlásában álló előkészület nem elegendő intézmények és szervek vezetésére. Éppen a felnőtt intelligenciában mutatkozó nagy hiány miatt sokkal hamarabb kell a fiatalabb nemzedék tagjainak

átvennie intézményeink vezetését, mint gondolnánk. Minél több helyen meg kell teremteni az együttműködést a fiatalok és idősebbek között, hogy intézményeinket minden nagyobb zökkenő nélkül tudja majd fiatalágunk kézbe venni. Ifjúságunk különösen a politikai életben nem rendelkezik kellő felkészültséggel. Különösen éppen ezen a téren kell minden lehetőséget megragadni, hogy a szabad pályákon már elhelyezkedett fiatal vezető embereinek a politikai életben való jártasságba is belegyakorlódjanak.

Ha az idősebb nemzedék öntudatos, széles kitekintésű nevelő munkába kezd, helyesebben, ha ezen a téren megkezdett munkáját még céltudatosabban tovább folytatja, ha meglevő szerveit a kisebbségi élet igényei szerint újra alkotja és azok rendszerét kiegészíti és végül szervesen gondoskodik az utánpótlásról, megtette mindazt, amivel ifjúságának tartozik, valóban hozzájárult kisebbségi ifjúsági problémánk megoldásához. Amint mondtam, a mi kisebbségi ifjúsági problémánk, maga a kisebbségi probléma. Minél inkább tör efelé a maga sajátos látásával és adományaival az ifjúság és az idősebbek tábora, annál inkább találkozik a két nemzedék egymással és annál biztosabb lesz az az új kisebbségi életlátás és életgyakorlat, amelynek kialakítása az első kisebbségi idősebb és fiatalabb nemzedék feladata. A mi történelmi feladatunk annak megbizonyítása, hogy a magyar fajnak arra is van ereje, hogy más nép uralma alatt életet teremtsen és biztosítson magának.

Az igazi esedékes erdélyi találkozó az lesz amikor a szorongató kisebbségi kérdés őszinte és bátor megoldani akarásában, a legteljesebb bizalom jegyében találkoznak az erdélyi fiatal és öreg magyarok. Amíg egy ilyen egyetemes nagy találkozó el nem jön, addig is személytől személyig és intézménytől intézményig építeni kell a személyes bizalom hidját.

A történelmi alapok megőrzése.

„A nemzeti öntudat az a népeknél ami az önérzet az egyénnél: alapja az önállásnak és jellemnek itt, a lételnek és virágzásnak amott... Amely nemzet cselekedeteiben és életében az öntudatosság nem látszik, vagy azt szemé elől elvesztette – első esetben még csecsemőkorát éri, a másodikban közeledik sirjához. A nemzeti öntudat az a népeknél, ami a csira élete a növényben: míg ezzel bír, remélheti, hogy partra jut, ha elvesztette, ide-oda hanyatlik a haboktól s végre is csak a szerencse dolga, ha alá nem merül... Meggyőződve lenni afelől, hogy saját jóra valósságukon, eszükön kívül egy mindenható lénynek szemei öröködnék a népek sorsa fölött s egyiknek mint a másikkal megvetése és tagadása lenne, tovább is nem haladnunk azon az úton és irányban, melyet élénk történelmi multunk és nemzeti jellemünk szab... mindezt tudni és érezni, annyit tesz, mint nemzeti öntudattal birni. S amely nemzetben ily tisztán él e tudat, az nem fog elenyészni, annak jövődöje önkezeében és biztosítva van.”

Gróf Mikó Imre: *Irányeszmék-ből* (1861.)

Az új magyar tanárnemzedék egy nagy nehézségéről

Kulturális jövőnknek egyik égetően fontos kérdése: a középiskolai tanárok véglegesítő vizsgája (examenul de capacitate). Sajnos azonban magyar társadalmunk nincs kellőképpen tájékozódva ennek a vizsgának mibenléte és eredményei felől, pedig – sokmás direkt és indirekt okon kívül – ez az egyik legnagyobb veszedelem, amely iskoláink fennmaradását veszélyezteti és a magyar középfokú oktatás létét aláássa.

Talán, akik közelebről kísérik figyelemmel a középiskolai tanároknak ezt a nagy akadályversenyét, azok sem láthatnak be az eredmények kulisszái mögé és így téves nézet alakulhat ki kisebbségi tanáraink munkájáról és teljesítő képességéről. Sokan a hanyagság és készségtelenség számlájára írják e vizsgák sikertelenségét.

A következőkben ismertetem a véglegesítő vizsga lényegét, arányoldalait és a belőle származó kulturális nehézségeket.

A magánoktatási törvény X. fejeletének 63/c. paragrafusa. (Legea învățământului particular cap. X. art. 63/c. Monitorul oficial Nr. din 22 Dec. 1925), előírja azt a föltételt, mely szerint ahhoz, hogy egy magán középiskolának nyilvánossági joga lehessen, rendelkeznie kell legalább 2 *capacitate* vizsgás tanárral az alsó tagozatban és 4 véglegesített tanárral a felső osztályok számára.

Ennek a kötelezettségnek akarnak eleget tenni az iskolafentartó magyar egyházak, midőn alkalmazott tanáraiktól a véglegesítő vizsgát követelik.

Az állami tanárok véglegesítését ugyancsak ettől a vizsgától teszik függővé. Az állam kötelezi magát arra, hogy a *capacitate*-val rendelkező tanárokat előnyben részesítse és elhelyezze. Innen származik a nagy összeütközés a román nemzeti, társadalmi érdekek és a kisebbségi tanárok létért való küzdelmében. Általános a felfogás az állami tanügyi körökben, hogy a kisebbségi elem betolakodni igyekszik az állami állásokba és kiszorítja az „egyedül” jogosultakat, a született román nemzetiségű tanárokat. Pedig csak a törvény előírásának tesznek eleget tanáraink, midőn minden harmadik évben vizsgáztató bizottság elé állanak.

A legutolsó vizsgát megelőző légrére érdekesen világitanak rá az alábbi adatok:

1. A román középiskolai tanárok 1936 április havában Temesváron kongresszust tartottak, amelynek határozatai kimondják az állam iskoláinak teljes elrománosítását (1, 6, 7, 8 pont. Evégből kéri a gyűlés által megszavazott javaslat (Moțiunea din 19 Aprilie 1936. Revista generală a învățământului. Anul XXIV, No. 3–4 pag. 150–151) a kisebbségi magániskolák bezárását és a tanulóknak az állami iskolákba iratását, a jövőre vonatkozólag pedig a kisebbségi tanárok letiltását és az állásokban bennlevők nyugdíjazását.

2. A *capacitate* vizsgákat megelőzően az országos tanáregyesület titkáranak, Valeriu Grecunak tollából egy cikk jelent meg az „Universul” c. napilap hátsólapján (Nr. 336–1936 Dec. 5). Határozott hangozattal követeli a cikkíró a közbenjárásoknak és nepotizmusnak kizárását a vizsgák lefolytatásánál. Egyedüli szempont az igazság kell legyen – írja Valeriu Grecu. Nagy lesz azonban csodálkozásunk és egyben csalódásunk, amidőn néhány sorral lejjebb azt sürgeti, hogy a

vizsgákon nem szabad átmennie *egyetlenegy kisebbségnek sem*. Bizonyítanom is fölösleges, hogy az ismert szerző akkor követte el a legnagyobb igazságtalanságot, mikor ezeket a szavakat leírta. Az igazság egy és változatlan. Nem létezhetik más igazság a többségiek és más a nemzetiségek részére!

Sajnos az ilyen hangú megnyilatkozások hihetetlenül befolyásolják a közvéleményt és szinte öntudatlanul az emberek magukéva teszik az írott betűk által nyújtott eszméket. Különösen ha ezek bizonyos közelfekvő érdekeket szolgálnak.

3. A feszült légkör, ahelyett hogy enyhülne, a jövőt tekintve sem kecsegtet sok reménységgel. Az állami középiskolai tanárok egyesülete ez évben Csernovicban tartotta nagygyűlését szept. 10–12 napjain. A határozati javaslat, mint az előző évben most is a kisebbségi iskolák és tanárok ellen támad (Universul 1937 szept. 15. Nr. 254) Nyílt tagadásba veszi a nemzetiségekhez tartozó tanárok jogát az állami oktatásban. Sőt a 4-ik pont a magániskolákban is követeli, hogy az ú. n. nemzeti tárgyakat (román nyelv, történelem, földrajz, jog), csak vérbeli románok adhassák elő. Mennyire nem maradt csak írott malaszt e határozat, mutatja az a nagy rokonszenv, amellyel a közvélemény és a sajtó fogadta és magáévá tette.

Ezek után érthető az a gyászos eredmény, amely minden vizsga után újabb csapásként nehezedik az érdekeltek vállaira. Sajnos pontos statisztikai adatokkal még nem szolgálhatok, amennyiben az 1937 márciusában megkezdett vizsgálatok még folynak (a pedagógiai gyakorlatok) és a nevelésügyi minisztérium csak ezek befejezése után bocsátja ki a hivatalos helyzetképet feltáró adatokat. Megállapíthatjuk azonban, már most, hogy a kisebbségi jelentkezők nagyon csekély százaléka tette le sikeresen a vizsgát. Tudomásunk van arról, hogy a Jași-i bizottságoknál földrajzból 1, matematika-fizikából 1, tornából 2, franciából 1, magyar nemzetiségű tanár vizsgázott le eredményesen. Csak példaként említjük fel a történelem szakot, ahol a 6 magyar és 4 szász jelentkezőt (145 közül) már az írásbeli vizsgálatokon elbuktatták, míg a többségi jelöltek 80 százalékát szóbelire bocsátották. Hivatalos indoklás nem volt, azonban köztudomásúvá lett, hogy e szakot „nemzeti tárgynak” tekintik és így a priori reménytelennek látszott minden vizsga-kísérlet. Amióta életbeléptették a *capacitate* rendszert, a magyarok közül, e szakból senki sem nyerhetett véglegesítést. A Kolozsváron működő, női tanerőket vizsgáztató bizottságoknál azonban kedvezőbben ítélkeztek.

E tényekkel szemben az iskolafentartó egyházak és a kisebbségi tanárok állásfoglalása csak ez lehet: megértetni a felelős állami fórumokkal azt, hogy nem törekszenek a többségi elemet helyzetükből kiszorítani, hanem csak saját szerény megélhetésüket akarják biztosítani és nemzeti műveltségüket szolgálni az államalkotó többség jogainak teljes tiszteletbentartásával.

Eltekintve a nagy költségektől, amelyekkel vejejár egy-egy vizsgai kiruccanás Bucureștibe vagy Iașiba, a fiatal tanárok véglegesítését késlelteti az állandó sikertelenség. Nyomorba taszít sok családot, minthogy a

helyettesitanári fizetés a mai életviszonyok között nem engedi meg a társadalmi állásnak megfelelő élet-színvonalat.

Ezen – sokak szemében talán kicsinyes szempontokon kívül, van egy sokkal magasabb érdek, amely a *capacitate* kérdésnek megoldását kívánja és ez *iskoláink jövője*. Lassan lassan megfogyatkozik az 1924-ik esztendő előtt szakvizsgázott tanárok száma, akiktől a törvény nem követeli a véglegesítő vizsgát és ekkor bekövetkezik az a pillanat, amidőn intézeteink nyilvánossági joga veszélybe jut.

A *capacitate* ismételt sikertelensége kihatással van továbbá az *erdélyi magyar tudományos életre is*. A fiatal munkaerőket megbénítja az állandó vizsgára készülés és elkedvetleníti a folytonos kudarc. Az ifjú tanár nemzedék van arra hivatva, hogy az elődök megkezdett munkásságát tovább folytassa és tökéletesítse. A jelen körülmények között azonban nagy akadálya van a nyugodt tudományos elmélyülésnek.

A fentebb vázolt helyzet megoldásának legbiztosabb és leghatásosabb módja kétségtelenül az, amelyet az iskolafentartó magyar egyházak igyekeznek

MAGUNK REVIZIÓJA.

Kritikai szabadság, vagy a vélemény elfojtása?

A Vásárhelyi Találkozó előkészítő-bizottságának felelős szeptember 22-i válasznyilatkozatunkat elküldtük a „Brassói Lapok”-nak is, mely az előkészítőbizottság minket súlyosan vádoló, augusztus 18-i felhívását egész terjedelmében és megjegyzés nélkül hozta le. A többi napilap a megtámadottnak kijáró védekezés jogát tiszteletbentartva, leköszölte nyilatkozatunkat. A Brassói Lapoktól azonban 8 nap után, október 1-i kelettel az alábbi levelet kaptuk:

„Az Erdélyi Fiatalok szerkesztőségének válasza a Vásárhelyi Találkozó előkészítőbizottságának nyilatkozatára” címmel beküldött b. iratukat lapunk szerkesztősége nem találta közölhetőnek a következő okokból:

1. Alkalmas a kétségtelenül jó és nemes szándékú Vásárhelyi Találkozó kompromittálására és munkájának gáncsolására, már pedig lapunk ezt a mozgalmat támogatásra érdemesnek tartja.

2. Tulságosan és fölöslegesen terjedelmes ahhoz képest, hogy a Vásárhelyi Találkozó előkészítőbizottságának nyilatkozata mindössze néhány sorban foglalkozott az Erdélyi Fiatalok szerkesztőségének magatartásával. Sem törvényes, sem erkölcsi kötelezettséget nem látunk arra, hogy ennek a válasznak lapunkban több teret adjunk, mint a szóbanforgó nyilatkozat vonatkozó részének.

Az „*audiatur et altera pars*” elve alapján mindenesetre készséggel hajlandók vagyunk közölni Önöktől egy megfelelő, méltányos terjedelmű nyilatkozatot arránézve, hogy az Erdélyi Fiatalok szerkesztőségét mi indította a Vásárhelyi Találkozóról való távolmaradásra. De természetesen ezt a nyilatkozatot is csak abban az esetben közöljük, ha tárgyilagosan, személyi elfogultságok nélkül és a Vásárhelyi Találkozó előkészítőbizottsága által kiadott nyilatkozat fegyelmezett hangjának megfelelően világítja meg a kérdést.

Teljes tisztelettel; Körösi s. k. szerkesztő.

A lojalitás hiánya

mikor valaki egy lefolyt tárgyalásról a másik fél beleegyezése nélkül közöl valamit a nyilvánossággal. Ezt a hibát követte el dr. Jancsó Elemér, mikor a Független Ujság okt. 4-i számában „A Vásárhelyi Találkozó margójára. – Az új erdélyi magyar nemzedék útja a széttagoltságtól az egységkeresésig” című cikkében egyoldaluan nyilvánosságra hozza azokat a tárgyalásokat, amelyeket az ugynevezett Ady Endre baráti kör nevében Mikó Imrével és Szencei Lászlóval együtt velünk folytatott. Nem térünk ki e cikk számos tévedésére és arra sem reflektálunk ezúttal, ami köze e tárgyalásnak a Vásárhelyi Találkozó előkészítéséhez volt. Pusztán azt jegyezzük meg, hogy dr. Jancsó Elemér nem írta meg a teljes igazságot akkor, amikor azt állította,

elérni. Beadvánnyal fordultak az illetékes minisztériumhoz és kérték: a kisebbségi tanárok számára *külön bizottságokat*. Ennek elérése, esetén kedvezőbb idők következnenének tanárainkra. Élő példa és bizonyíték erre a magyar nyelv és irodalomszakos tanárok kapacitateja, amelyet Kolozsváron tartottak meg, a helyzettel teljesen tájékozott bizottság előtt. Az eredmény: 9 jelentkező közül 8 vizsgázott sikeresen. Természetesen a sikeres vizsga hatóereje csak a kisebbségi középiskolákra terjedt ki. Ugyanezt akarják a szaktárgyaknál is.

Ha a külön bizottságok kinevezése akadályokba ütközne, meglegedést keltene az is, ha a nevelésügyi minisztérium a kisebbségi tanároktól elfogadna egy *nyilatkozatot*, amelyben ezek lemondanak azon igényükről, hogy állami állást kapjanak. Ez már a román elemnek abszolút biztosítékot nyújtana az állami középiskolák kizárólagos nemzeti jellegét illetőleg és egyúttal lehetőséget nyújtana a nemzetiségekhez tartozó tanároknak, hogy csak tudásuk szerint ítéljék meg, más szempontok teljes kizárásával.

Ezek után nagy érdeklődéssel várjuk, mit hoz a a jövendő a „*capacitate*” fronton.

Erre a levélre október 5-én válaszolva, sajnálatunkat fejeztük ki, hogy „az ügy jobb rendezése érdekében tett, kizárólag tényekre támaszkodó nyilatkozatunk” így félreértetett. Majd ezt írtuk: „Miótan nyilatkozatunk semmi személyeskedést nem tartalmaz, csupán tényekre fölépített következtetést és belőle logikusan folyó elvi állásfoglalást, tisztelettel újra visszajuttatjuk ezt a nyilatkozatot, hogy a terjedelemnek némi (a lényegét nem érintő) megrövidítésével b. lapjokban közreadni szíveskedjenek.” Nyilatkozatunk leközlését az Önöktől megszokott kritikai szabadság nevében kérve és elvárva, fejeztük be leve-lünket.

Fenti levélre 15 nappal később, október 20-án, azt a választ kaptuk, hogy az eredeti nyilatkozatot nem közölhetik, de helyet adnak egy olyan nyilatkozatnak, mely rövidebben és minden személyeskedő hang elkerülésével, elvi magaslaton magyarázza meg, hogy az Erdélyi Fiatalok miért nem vettek részt a Vásárhelyi Találkozón, Ezt a megoldást a fenti okoknál fogva nem fogadtuk el és újra kértük az eredeti nyilatkozat megrövidített leközlését, a Brassói Lapok azonban sem kommentárral, sem anélkül, sem rövidítve, sem ismertette nem közölt belőle vagy róla egyetlen sort sem.

És most nem azt kérdezzük, hogy a Brassói Lapok miért veszi magára azt a látszatot, hogy a nyilatkozatunkban foglalt érvek és igazságok átütő erejével szemben a nyílt vitát reménytelennek tartja és csak az elhallgatás ilyen módszerével tud védekezni? Nem ezt kérdezzük most, hanem csupán csak annyit, hogy a Brassói Lapok, amely a liberalizmust hirdeti és a kritika szabadságát gyakorolja és követeli, – hogy egyeztetni össze ezekkel az elveivel ezt a velünk szemben gyakorolt eljárását?

—

hogy együttműködési ajánlatukat visszautasítottuk. Nem írta meg ugyanis azt, hogy mi csak a kollektív megegyezés elől térünk ki, miután ilyen nem köthettünk csoportjukkal, mert az se világnézeti, se szervezeti nem alakult még ki, ugyanakkor azonban e csoport legtöbb tagjának felajánlottuk a lapunkba való bekapcsolódás lehetőségét. Ezt a tényt dr. Jancsó Elemérnek nem lett volna szabad elhallgatnia, ha már elkövette azt az illojalitást, hogy tárgyalásainkról beleegyezésünk nélkül írt. Ő a Vásárhelyi Találkozó érdekében állónak tartotta ezt a cikket megírni, mi viszont nem tartjuk a dr. Jancsó Elemér érdekében állónak, hogy őt az illojalításban kövessük és megírjuka tárgyalások meghiusulásának mélyebb okait is.

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ.

Lapunk a Vásárhelyi Találkozó előtt különvéleményt jelentett be a találkozó megrendezését illetően. Mivel az előkészítő bizottság ezt a különvéleményt nemcsak hogy nem fogadta el, hanem még csak tárgyalásra sem méltatta, lapunk elhatározta, hogy a Vásárhelyi Találkozón főmunkatársai közül senki sem vesz részt. Amint az alábbiakban kifejtjük, tisztán elvi okok vezettek bennünket a találkozótól való távolmaradásban. Itéletünk szerint mindenkinek joga van a saját maga lelkiismeretesen és következetesen vallott felfogása mellett kitartani. Az igazi nemzeti egység nem az elvi álláspontok feladásában, hanem megvitatásában és a helyesebb elvek elfogadásában áll. Mi a találkozó után is valljuk, hogyha azt az általunk kívánt képviseleti alapon, az eddigi ifjúsági mozgalmak és erők szerves összefogásaként rendezik meg, a találkozó összemérhetetlenül nagyobb erőt tudott volna kifejteni és elmaradtak volna azok a káros következmények, amelyek a mostani rendezési elv érvényesítése miatt sok tekintetben kétes értékűvé teszik a találkozó sikerét.

Lelkiismeretünk szavára hallgatva, az erdélyi élet jelenségeit a józan belátáson át szemlélőkhöz szólunk ebben a pár sorban. Higgadtan és nyugodtan olvassák el és mérlegeljék az olvasók mindazt, amit ebben a cikkben írunk. Ma már túl kell lennünk a kisebbségi élet kezdeti fokának romantizmusán, szabad józanul és higgadtan átvizsgálni mindazt, ami velünk eddig történt és mindazt is, ami a Vásárhelyi Találkozón történt. Mi a vallani és vállalni elve alapján állunk. A magunk lelkiismerete által diktált igazságot valljuk és vállaljuk akkor is, ha amiatt népszerűtlenebb leszünk, ha azokért szembe is kell mennünk a közvélemény egy bizonyos rétegével. Biztosan tudjuk, hogy a mi különvéleményünk nem nekünk, a lap munkatársainak véleménye csupán, hanem széles közvélemény kifejezése. Ezt figyelembe kell vennie azoknak, akiknek véleményével a mi szavunk szemben áll. Ha a találkozó a maga keretein belül eltűrt minden véleményt, tűrje el a mi véleményünket a találkozón kívül és az ott kibontakozott új erdélyi fiatal mozgalom javára használja fel mindazt, amit mi mint különvéleményt mondtunk. Nem szégyene egy népnek, ha fiai között az élet lényeges kérdéseiben a vélemények megoszlanak. A szégyen az, ha a másik véleményét nem méltatjuk arra, hogy azzal szembenézzünk. Látszatokért feladni és feladatni a komolyan vallott igazságot: az élet egyik legnagyobb gazsága. Győzzenek meg világos itéletekkel arról, hogy a mi utunk és követelésünk helytelen és mi azonnal elfogadjuk a másik igazságát. De addig nem.

1. Miért nem mentünk el a Vásárhelyi Találkozóra?

Azt a javaslatot terjesztettük a találkozó előtt Tamási Áron és a Hitel elé, hogy a találkozó az eddig kialakult ifjúsági csoportok képviseletének meghívása által valóban demokratikus alapon történjék s évégett a Hitel és Erdélyi Fiatalok egy-egy megbízottjából és Tamási Áronból álló bizottság vegye kezébe a találkozó előkészítését. Egy ilyen alapon szervezett találkozó összefogta és továbbvitte volna a majdnem két évtizedes multa visszatekintő különböző, az ifjúság legszélesebb rétegeit felölelő egyházi és más ifjúsági mozgalmakat. Ezt az ajánlatunkat sem Tamási Áron, sem a Hitel érdemben nem tárgyalta, meg nem vitatta, a maga álláspontjának igazát ezzel szemben meg nem mutatta, hanem azt egyszerűen visszautasította. Mikor pedig az előkészítő bizottság augusztus 18-iki, minket vádoló nyilatkozatára szeptember 22-iki válaszukban mindezeket részletesen feltártuk és elvi álláspontunkat újra kifejtettük, az előkészítő bizottság szeptember 30-adiki nyilatkozata csak megismétli alaptalan vádjait, de érdemi választ szintén nem ad.

Ezek az okok: a nemzeti alap minden kétséget kizáró előzetes leszögezésének hiánya s a tulzó marxizmus híveinek meghívása, továbbá a képviseleti elv visszautasítása arra kényszerítettek, hogy a találkozóról távolmaradjunk, mert megjelenésünkkel az anti-demokratikus rendezési formát és a tulzó marxizmus hívei időszerűtlen, sőt az ügyre nézve veszedelmekkel járó meghívásának tényét támasztottuk volna erkölcsileg alá.

2. A találkozó lefolyása.

A találkozóra tudomásunk szerint körülbelül 400 egyén kapott magánszemélyként meghívót. A találkozón 187 meghívott jelent meg. Ebből 71-en voltak marosvásárhelyiek és 34-en marosmegyeiek. Így a szék-

helytől és közvetlen környezetétől eltekintve a más városok és helységek 80 és egynehány résztvevőt adtak. Legszámosabban voltak Kolozsvárról (26), Nagyváradról (10), Temesvárról (6), Nagyenyedről, Brassóból (4–4), Sepsiszentgyörgy és Csíkszereda (2–2), Arad, Medgyes, Torda, Vajdahunyad, Nagybánya, Székelyudvarhely 1–1 névvel szerepelt a résztvevők sorában. A városi fiatalságon kívül mintegy 16 marosmegyei és 20 más megyei faluból 50 egynehányan vettek részt. Jelentős központokból (București, Dés, Zilah, Szatmár, Nagykároly, Máramarosziget, Déva, Gyulafehérvár, Kézdivásárhely, Fogaras stb.) senki sem vett részt a találkozón. Az egyes falvakból többnyire csak a lelkész jelent meg, nagyon kevesen vettek részt falusi földműves fiúk. Az intelligenciából leginkább mágnások, nagyobb birtokosok, írók, ujságírók, közgazdászok, néhány lelkész vettek részt, feltűnően kevés az ügyvédek, tanárok, tanítók és leginkább az orvosok száma. Számarányukhoz mérten igen nagy számmal vettek részt a találkozón fiatal mágnások és ujságírók. Sem foglalkozás, sem vidék szerint nem volt tehát aránylagos és a tényleges erdélyi viszonyoknak megfelelő a találkozó résztvevőinek megoszlása.

A találkozó október 2, 3 és 4-én, a tudósítások szerint impozáns rendben, élesebb viták nélkül folyt le. Az egyes világnézetek képviselői, hogy közös alapot tudjanak elérni, szívesen engedtek merev álláspontjukból. Nagyobb viták fejlődtek ki a keresztyén erkölcsi alap kimondása, a nemzeti mérték felállítása és a becsületbírótság kiküldése körül. A találkozón világosan látszott, hogy azon az egyetlen szervezeten irányított csoport az ifjúság tulzó marxista rétege. Az ifjúság többi rétege a képviseleti elv kiküszöbölése miatt csak mint magánember vett részt és emiatt nem tudott egységes és határozott befolyást gyakorolni.

A megbeszélések az alábbi előadások körül cso-

portosultak: Albrecht Dezső dr.: Az erdélyi magyarság társadalmi alkata, erkölcstana, átalakulásának útjai és képe; Asztalos Sándor dr.: Az erdélyi magyar nemzetkisebbség közjogi és nemzetközi jogi helyzete; Kacsó Sándor: Az erdélyi magyarság és a román nép építő együttélésének feltételei és útja; Pálffy Antal: Az iskolai nevelés, annak reformjai, az iskolán kívüli népnevelés; Szemplér Ferenc dr.: Tudomány, irodalom, színház, zene, művészet; Gagy László: Az erdélyi magyar napi és időszaki sajtó háború utáni működése, mostani állapota és jövőbeli szerepe; Nagy István: Az iparos és munkástömegek nevelése és szerepe; Vita Sándor: Közgazdasági politikánk; gróf Teleki Adám: Mezőgazdasági politikánk. – A vitákban kialakult határozatokat egy Hitvallás című összefoglalásba egyesítették s az eddigi előkészítő bizottságot (melybe Vita Sándor és Petrovay Tibor kilépése után Albrecht Dezsőt és gróf Teleki Adámot vonták be) megbízták a felmerülő bármely teendőknél való intézkedéssel, anélkül, hogy hatáskörüket pontosan meghatározták, vagy őket utólagos beszámolóra kötelezték volna.

3. Mi hiányzott a Vásárhelyi Találkozó vitaanyagából?

A Vásárhelyi Találkozó az erdélyi magyar élet legsúlyosabb kérdéseiben akarta a fiatal erdélyi nemzedék szavát hallatni. Az előkészítés súlyos mulasztásának tekintjük, hogy hat legfontosabb kérdés tárgyalása elől kitért:

1. Nem foglalkozott a maga súlyának és jelentőségének megfelelően az *erdélyi magyar történelmi egyházak kérdésével*. A kereszténység nálunk nem egy általános szellemi irányzat, hanem négy történelmi egyház széles körbe kiható életnyilvánulása. A mai kisebbségi sorsban kérdéseinkkel nem lehet alapvetően foglalkozni, ha tételesen nem nézünk szembe a történelmi egyházak valóságával. Az egyházak kérdésében megnyilatkozó magatartás minden tekintetben próbaköve egy mozgalomnak.

2. A Vásárhelyi Találkozó nem foglalkozott tételesen és alapvetően mindazzal, ami eddig történt az erdélyi kisebbségi magyarság életében. Nem kereste a történelmi okait annak, hogy miképpen jutott kisebbségi népünk oda, ahol most van, nem számolt a történelemmel és nem számolt be kritikailag arról, amit eddig az erdélyi kisebbségi magyarság tett léte minden irányú biztosítására. Így nem tudta mondanivalóit kellőképpen beleágyazni az erdélyi magyarság történelmi gyökereibe.

3. A találkozó annak ellenére, hogy az egész erdélyi fiatal szellemiség találkozója kívánt lenni, egyoldaluan csakis a munkás ifjúság kérdéseivel foglalkozott. Itéletünk szerint külön előadás keretében, mintegy az egész találkozó gerinceként kellett volna *magának az erdélyi fiatal szellemiségnek kérdéseivel foglalkozni*. Megkeresni azokat a vonalakat, amelyek körül ennek az új értelmiségnek a maga sajátos világnézetét ki kell alakítania. Az eddig fasizmust vagy marxizmust hirdetőknél őszintén kellett volna beszélniük világnézetük változásáról és annak okairól. Tételesen foglalkozni kellett volna az új intelligencia elhelyezkedésének kérdésével, valamint az új nemzedék többi sajátos problémájával. A találkozó programjába nem volt felvéve a falusi és középiskolás ifjúság kérdése sem, noha számarányánál és súlyánál fogva

ugyanazt az elbánást érdemelték volna, mint a munkásifjúság kérdései.

4. *Az erdélyi magyar földműves nép életkérdései* a maguk valóságában nem kerültek a találkozó elé. Ezt a kérdéscsoportot lényegében nem érintette a „Mezőgazdasági politikánk” című előadás. Nem volt szó arról, hogy magát a népet miképpen kell a maga népi mivoltában saját lábára állítani és egészségében, műveltségében és szakismereteiben önmaga kifejtésére segíteni.

5. A székely közművelődési önkormányzat kérdését a találkozó egyáltalán nem érintette.

6. Nem állította a találkozó az érdeklődés központjába és nem tárgyalta jelentőségéhez mérten az erdélyi magyarság egészségügyi kérdéseit.

4. A határozatok bírálata.

A hozott határozatokról összefoglalóan a következőket állapíthatjuk meg:

I. Az időszaki politikai, művelődési és gazdasági kérdésekben a határozatok nagyjában megegyeznek az e kérdésekben egyházaink, gazdasági szervezeteink és a Magyar Párt legutóbbi nagygyűlése által hozott határozatokkal, továbbá lapunk többször kifejtett álláspontjaival. Nincs kellően kifejtve az iskolakérdés és az iparosság problémája, amelyet külön nem is tárgyalt, továbbá a tudomány, irodalom és művészetek szerepe. Helyes és határozott álláspontot foglal el a sajtó kérdésében. A határozatokban lefektetett Program mindent összevéve elvileg nem teljesebb, sőt sok tekintetben hiányosabb az úgynevezett idős társadalom eddigi programjainál. Nagy hibája, hogy nemhogy gyakorlatibb lenne, de még elméletibb az összes eddigi programoknál.

II. Ezeket a határozatokat csupán a résztvevő 187 magánember hozta meg s nem az egész erdélyi magyar ifjúság. Az elnöklő Tamási ugyan kinyilvánította, hogy mindenki egyéni meghívást kapott mint magánszemély, ezzel szemben azonban a Hitvallás az egész fiatal nemzedék nevében beszél és ezt a beállítást még túlozzák a lapok közleményei. Épen ezért félreérthetetlenül le kell szögeznünk, hogy a *Vásárhelyi Találkozó nem volt illetékes az egész erdélyi magyar ifjúság nevében beszélni, mert arra az ifjúság szervezeteitől se nem kért, se nem kapott megbízást*. Épen így a Vásárhelyi Találkozótól korlátlan felhatalmazást kapott előkészítő bizottságnak is csak a találkozó résztvevői s nem az egész erdélyi magyar ifjúság nevében van joga beszélni, vagy cselekedni. Az alapelvként elfogadott demokrácia azt jelenti, hogy rólunk nélkülünk se beszélni, se tenni nem lehet. – Kacsó Sándor a Brassói Lapok október 10-iki számában: „Keresztény erkölcs és nemzeti demokrácia” című vezércikkében ezt írja: „Nem parlamentáris alapon és nem a tiszta demokrácia fogalmának megfelelő eszközök igénybevételével ült össze az ifjúság mert erre nem volt módja.” Le kell szögeznünk, hogy *igenis lett volna mód arra, hogy ezt a találkozót az egész itteni ifjúság szervezett parlamentáris megnyilatkozásává fejlesszük*. Fent ismertetett indítványunk épen ezt célozta, de Tamási és a Hitel érthetetlen visszautasítása ezt lehetetlenné tette. Az egyéni meghívás tényével a rendezőség abba a gyökeres ellentmondásba tévedt, hogy amikor kisebbségi életünkben demokráciát hirdett és a többségi néptől önkormányzatot követelt, ugyanakkor magának ennek a manifesztációnak megrendezésében elvetette a demokrácia és önkormányzat alap-

ját: a szervezetek megbízását és a nekik való felelőséget. Így az egész ifjúság alkotmányos és felelős megnyilatkozása helyett a hattagú előkészítő bizottság meghívásának önkényes módján összeállított csoport összejövételévé szűkítette az egyetemes ifjúsági összefogás lehetőségét.

III. A Hitvallás a munkássággal való megegyezésről ír akkor, amikor a Vásárhelyi Találkozón a munkásság törvényes pártjának a szociáldemokrata pártnak és gazdasági szervezetének, a szakszervezeteknek képviselői nem vehettek részt, mert meg sem hívták, sőt emberei még magánszemélyként sem jelentek meg. Fel kell tenni a kérdést: a MADOSz és Nagy István kaptak-e megbízást a romániai magyar munkásságtól, hogy az egész romániai magyar munkásságot képviseljék? *

Itt az előkészítés kettős hibát követett el: 1. demokráciaellenességet, mert nem a munkásságra bízta, hogy ő jelölje ki képviselőit, de maga választotta ki azokat az egyéneket illetőleg szervezeteket, akiket ő az egész romániai magyar munkásság képviselőinek tartott. 2. A munkáskérdést összetévesztette e kérdés megoldani akarásának egyik (és épen a szélsőséges) irányzatával.

A Vásárhelyi Találkozón tehát nem az történt, hogy a munkásságot bevonták nemzeti sorainkba, hanem az, hogy a túlzó marxizmus embereit vonták be egy keresztény erkölcs és nemzeti demokrácia alapján álló új csoportosulásba. A meghívás demokráciaellenessége a munkásság természetes jogát csorbította meg s ez a mód semmi esetre sem alkalmas arra, hogy a romániai magyar munkáskérdést közelebb vigye a megoldáshoz. Ez ellen a felelőtlenség ellen épen nekünk kell nyomatékosan tiltakoznunk, akik legmélyebb meggyőződéssel a munkáskérdést egyik legfontosabb kérdésünknek tartjuk s egyik legfontosabb tennivalónak azt, hogy érdekvédelmi szervezkedéseivel párhuzamosan a munkásságot nemzeti életünk kialakítandó szervezetébe organikusan bekapcsoljuk.

IV. A találkozó rendezői nagy erkölcsi sikerként

* Cikkünk szedése közben került kezünkbe az „Előre” szociáldemokrata hetilap 1937. október 17-iki 34. száma, melyben Hoffer Géza „Az ifjúság útja” címen cikksorozatot kezd a Vásárhelyi Találkozóról. Cikkéből idézzük az alábbi részt: „Kihangsúlyozottan aláhúzzák az értekezlet egyik főszereplőjének, Kacsó Sándor vezércikkének egyik mondatát; *&Cem történt itt semmi váratlan meglepetés.* Igaza van. A Vásárhelyi Találkozón végigvonult az a vezérelv, hogy semilyen irányban semmiféle meglepetés ne történjék. És a mi számunkra még az sem meglepetés, hogy a nagyszámban képviselt szélső baloldal vezető elméi annyira megdöbbenő megalkuvást tanúsítottak, hogy még arra sem merték figyelmeztetni azokat, akik valószínűleg parádés gyászbeszédben temették el az osztályharcot: ne komolytalankodjatok, mert az osztályharcot eltemetni nem lehet. Annyit illene tudni 1937. szeptember ifjúságának, hogy az osztályharc a társadalmi fejlődés dinamikai ereje, a társadalmi haladás előrelendítője. A szélső baloldalnál nem az első eset az ilyen megalkuvás, amelynek dacára van, létezik osztályharc és az el nem temethető... A Hitvallás egyik része a következőket tartalmazza: *„Bajtársi iobboi nyuitottunk a munkásságnak és az elfogadta.* Ezzel szemben szükségesnek tartjuk kijelenteni a fogalmak tisztázása érdekében azt, hogy a Vásárhelyi Találkozó nem nyújthatott jobbot a munkásságnak, mert a munkásság, mint egyetemes társadalmi réteg nem vett azon részt, nem képviseltette magát. Legfeljebb azt mondhatják, hogy munkások voltak ott, akik önmaguk részére fogadták el a „jobbot” és a Hitvallást. Ki kell hangsúlyoznunk továbbá, hogy az őszinte és megalkuvás nélküli demokráciáért harcoló *szociáldemokrata ifjúság* meg épen távoltartotta magát, mert *énnek az ifjúságnak az osztályharc a hitvallása,* következőképp nem vehetett részt egy olyan értekezleten, amelynek vezérelványa az osztályharc ellen itányul.”

könyvelték el, hogy a túlzó marxizmus hívei elfogadták a keresztény erkölcsi és nemzeti demokrácia alapját. De nem teszik fel a kérdést, hogy amennyiben ez a magatartás őszinte véleményváltozás volt s nem csupán a túlzó marxizmus néhány éve nemzetközileg és hivatalosan is megváltoztatott, a nemzeti és polgári jelszavak használatával való behatolás új taktikájából következő magatartás, – *úgy miért nem történt nyílt színvallás e változás őszinteségéről s nyílt megbánás a keresztény és nemzeti gondolattal szemben elkövetett végtelen hibáikat illetően?* Minderről egy szó sem esett a Vásárhelyi Találkozón. A keresztény erkölcs és nemzeti demokrácia elveinek hallgatólagos tudomásulvétele még nem biztosíték arra, hogy az illetők márholnapra multjuk teljes megváltozásával feladták a materialista-, antikeresztény-, antidemokrata-, internacionális alapelveit.

5. Következmények.

Szükség lett volna erdélyi magyar szempontból arra, hogy szellemi életünk tervszerű együttműködése felé komoly lépést tegyünk. Szükség lett volna számavennünk nemzedékünk erőit. Szükség lett volna ezeket az erőket adott erdélyi feladatok szolgálatába állítani. Szüksége lett volna nemzedékünknek, hogy a saját nemzedéki kérdéseivel is szembenézzen. És feltétlenül szükség lett volna, hogy mindezt úgy csinálja, hogy azzal a demokráciából és a tervszerűségből is példát mutasson. Ezzel szemben az történt, hogy

a találkozóról az erdélyi fiatalságnak egy új mozgalma indult el, mely nem tisztázta a maga álláspontját az eddig megindult ifjúsági mozgalmakkal szemben, nem mondott véleményt az eddigi ifjúsági törekvésekről s így alkalmas különösen azon egyházi ifjúsági mozgalmak eljelentéktelenítésére, melyek már évekkal a találkozó előtt megvalósították az ifjúság osztálytalan társadalmát és az egyes egyházak ifjúságát foglalkozásra és osztályra való tekintet nélkül elég tekintélyes mértékben összefogták. Ez különben állandó törekvése volt a felekezetiellenes ifjúsági mozgalmaknak is. Ezért a találkozóval szemben tartózkodóan kell viselkedniük mindazoknak, akik eddig más mozgalmak irányításában felelős módon vettek részt.

2. A Vásárhelyi Találkozóról kiinduló új erdélyi fiatal mozgalom alkalmat adott a román sajtónak arra, hogy kommentárjaiban azt a véleményt fejezze ki, mintha az erdélyi kisebbségi magyarságon belül két élesen elkülönülő tábor lenne: egyik, amelyiknek reprezentáns gyűlése a Magyar Párt sepsiszentgyörgyi nagygyűlése volt és a másik, amelyiknek ifjúsági szárnya most bontakozott ki a Vásárhelyi Találkozón. Szerintünk ma még a látszatát is kerülni kellett volna annak, hogy az erdélyi magyarság nagy tömegeiben nem egységes. Az ifjúsági „egység” megteremtéséért nem lett volna szabad arra adni alkalmat, hogy az egész erdélyi magyarságot lássák két pártra szakadva.

3. Nemzeti és keresztény erkölcsi támaszt adott az erdélyi magyarság között munkálkodó nemzetközi túlzó marxista ifjúsági csoportnak, anélkül, hogy attól ellenszolgáltatásul bármit is kapott volna.

4. Az antidemokratikus előkészítés és meghívás által rossz példát adott akkor, amikor ifjúságunk tényleg akarja a demokráciát és önkormányzatot, nemcsak a szavakban, de a saját tetteiben és megmozdulásaiban is.

*

A Vásárhelyi Találkozó megteremtette az ifjúsági egységet – hangoztatják az előkészítők. – Az egység, amit a találkozóon megteremtettek, *érzelmi és jelszóegység csapán. Nemzeti szempontból nem jelenti az erők tervszerűbb együttműködését, de viszont a túlzó marxizmus híveinek az elfogadott keresztény erkölcs és nemzeti demokrácia alapján megadja az erkölcsi jogcímet és a korlátlan gyakorlati lehetőséget a soraink közötti szervezkedésre. A határozatokba tehát nem kerül-*

tek be a szélsőségek megállapításai, ellenben a szélsőségek katonái soraink közé keveredtek.

A trójai faló bevontatása sikerült.

Mint a rómaiak a veszély perceiben, izenjük mindenkinek, akit illet, s akinek az evangéliumi kereszténység és a nemzeti demokrácia lelkiismereti kérdései

Videant consules!

Őrzők, vigyázzatok a strázsán!

Dokumentumok

Az Erdélyi Fiatalok szerkesztőségének válasza a „Vásárhelyi Találkozó” előkészítő bizottságának nyilatkozatára

Szerkesztőségi tagjaink távolléte miatt csak most tudtuk letárgyalni az u. n. Vásárhelyi Találkozó előkészítő bizottsága nevében Tamási Áron, Nagy István, dr. Asztalos Sándor, Jordáky Lajos, Petrovay Tibor és Vita Sándor által aug. 18. kelettel aláírt és napilapjaikban közétett nyilatkozatot. Ez a nyilatkozat számos tévedést és lapunk elleni vádat tartalmaz. Mindazok tájékoztatására, kiket lapunkkal kapcsolatban nem az érdek, vagy az ellenszenv vezet és akik az igazságot tárgyilagosan óhajtják megismerni, szerkesztőségünk alábbiakban ad felvilágosítást:

A nyilatkozatnak az a beállítása, hogy lapunk és a „Hitel” című folyóirat közötti tárgyalás sikerelensége miatt „a felelősség az Erdélyi Fiatalok néhány szerkesztőségi tagját terheli”, továbbá, hogy a Vásárhelyi Találkozó ügyében küldött együttműködési felhívást két szerkesztőségi tag visszautasította, – azt a hamis látszatot akarja kelteni, mintha e kérdésekben az Erdélyi Fiatalok szerkesztősége

nem járt volna el egységesen és egyes szerkesztőségi tagok a többség ellenére gátolták volna meg az együttműködést. Nem tudjuk, hogy az aláírók ezt az állításukat mire alapítják, de az igazság az, hogy úgy a „Hitel”, mint a Vásárhelyi Találkozó ügyében megtett minden lépés szerkesztőségünk állandó belső alkotmányos és demokratikus munkarendje értelmében közös megbeszéléssel és közös elhatározással történt. Ha tehát e magatartásért vád hangzik el, úgy általa egész szerkesztőségünk vádolttatik E vádak érdemi részére való kitérés előtt még azt a ténybeli helyreigazítást is meg kell tennünk, hogy a Vásárhelyi Találkozó nevében történt megkeresés nem két szerkesztőségi tagnak, hanem csupán László Dezsőnek jött s a felelősségnek egyes meg nem nevezett tagokra háritása annál különösebb, mert válaszelevelünkben kifejezetten a szerkesztőség nevében tettük meg azt a kibontakozási ajánlatot, amelyre a nyilatkozat csak burkoltan céloz és amelyet tévesen teljes visszautasításnak könyvel el.

Miért bomlott meg az 1930-as évek ifjúsági egysége?

A nyilatkozat bevezető része utal arra, hogy az 1930-as esztendőkből sikerült az egyetemi ifjúságot egy közös táborba tömöríteni, de egy pár év után bekövetkezett a széthullás, az Erdélyi Fiatalokból ifjúságot egybefogó zászló helyett „csupán egy független és küzködő ifjúsági folyóirat” lett, „mert egyik csoport szociálisabb felfogásának érvényesítése céljából” vált ki, egy másik pedig megindította a „Hitel” című folyóiratot. A széthullás okai-
val a nyilatkozat nem foglalkozik, holott a mai ifjúsági helyzet teljes megértése végett érdemes ezeket is megvizsgálni.

Lapunknak úgy közvetlen munkájában, mint az általa beindított ifjúsági mozgalmakban nemcsak az volt a célja, hogy anyagi és szellemi generációs érdekeinek védelmére és sajátos problémáinak autonóm szolgálatára öntudatosítsa a világháború utáni új erdélyi magyar ifjúságot, hanem az is, hogy felkészítse a romániai magyarság problémáinak vállalására azt a nemzedéket, amely helyzeténél és

sorsánál fogva a kisebbségi életforma kialakítójává rendeltetett. Miután ebben a munkában minden ember nélkülözhetetlen, lapunk kezdettől fogva törekedett arra, hogy a fiatal nemzedék öntudatos egységét világnézeti, felekezeti és osztálykülönbség nélkül erdélyi magyar nemzeti alapon teremtsen meg. A lap keretén belül minden megalapozott véleménynek teljes szabadságot adott, a lap irányítását a tiszta demokrácia szellemében intézte, a lapon kívül álló és más felfogású csoportokkal és mozgalmakkal viszont tervszerű munkamegosztást létesített. Mindezek alapján nagy lendületű és termékeny ifjúsági élet alakult ki, mely azzal a jogos reménnyel biztatott, hogy a szükséges haladás szellemével telített erdélyi magyar nemzeti öntudat alapján az ifjúság egésze komolyan felkészülhet kérdéseink felelős hordozására.

Ezt a reményt azonban lehervasztotta, ezt az egységet széttöredezte, ezt a felkészülést az ifjúság nagy tömegei számára lehetetlenné tette a gaz-

dasági válság idején kitört világnézeti harc szelleme. A marxizmus túlzó irányának fiatal hívei nem látták át azt az azóta cáfolhatatlanná vált igazságot, amit mi akkor világnézeti függetlenségnek hirdettünk és amely azt jelentette, hogy kis nép és kisebbségi nép semmiféle külső elméletet magatartása százszázalékos alapjául el nem fogadhat, mert a nemzetközi világáramlatok szemében az ő sorsa jelentéktelen eszköz csupán. Kisebbségi népek egy hivatása van: önmagát nemzeti mivoltában és összes egyedeiben megtartani és élni úgy, hogy az ehhez szükséges módokat maga teremtsen meg, a szükséges eszmei magatartást maga alakítsa ki s az ezért való munkát maga végezze el. A máshol kialakított világnézetekből tehát csak annyit szabad átvennie, ami az ő sajátos lelkületének és érdekeinek itt és ma megfelel. A közeli világmegváltást hirdető fiatal marxisták azonban nemcsak tanaik százszázalékos elfogadását követelték, de a gyakorlati lecsatlakozást is és a közös munka szolidaritását megtagadva a többséggel ellentétes külön útra sodorták hiveiket, kik közül sokra nézve katasztrofális következménnyel járt cselekvési szabadságuk feladása.

Nincs helyünk részletezni azokat a harcokat, melyeket az ifjúság nemzeti egységéért e katasztrofára politika ellen folytattunk s felsorolni azokat a körülményeket, melyek lapunk keretein belül Demeter Jánosnak, a "Falvak Népe" szerkesztőjének kizárásához és Bányai-Baumgarten Lászlónak és egy másik főmunkatársunknak kilépéséhez vezettek. Pusztán a tényt szögezzük le, hogy a marxizmus hívei nem elégedtek meg a nekik is biztosított egyenlő szabadsággal, de szolidaritásszegések árán is az ifjúsági életben diktaturára törekedtek. Ez a törekvésük ellenállásunkon megtörött ugyan, de a haladó nemzeti irányu nagyvonalu ifjúsági munkát hosszú ideig megbénította. A nemzeti erők gyöngetésére vezetett még az a szomorú tény is, hogy egyesek a felekezeti elfogultság túlzásaival akadályozták e közös munkát. Végül a harmadik tényezőként a Venczel József és Makkai László vezetése mellett 1935 januárjában a miénkkel egyező világnézeti alapon megindult „Hitel” a „huszévesek” jelszavával bontotta meg most már horizontálisan a nemzeti erőket. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy az egység érdekében megindulásuk előtt ajánlatot tettünk nekik, hogy új lap helyett egy teljesen önálló mellékletünkben fejtsék ki tevékenységüket. Ők azonban ajánlatunkat meg sem válaszolva, külön lapot indítottak. Ez a lap alakult át később az Albrecht Dezső felelős szerkesztése alatti mai „Hitel”-lé. A mai „Hitel” indulása előtt velünk semmilyen együttműködési módot nem keresett, holott erről ajánlatunk alapján kész örömmel tárgyaltunk volna velük.

Az egység szétbomlásának következményeit

így foglalhatjuk össze: 1. Egyetlen öntudatos nemzeti szellemű új nemzedék helyett három világnézeti irányzatra tagolódott ifjúságunk gondolkozó része: konzervatív nemzeti, haladó nemzeti és marxista irányra.

2. Ez az irányzatokra töredezettség megakadályozta az új nemzedék egészének egységes, haladó nemzeti szellemű öntudatosítását. Az ifjúság

igen nagy rétege közösségi szempontból öntudatlan és közönyös. Lehetetlenné vált az ifjúság egységes megszervezése érdekeinek védelmére és szellemi céljainak szolgálatára. Egységes erdélyi magyar ifjúság helyett csak ifjúsági csoportok vannak s így az ifjúság nem szolgálhatja hatályosan a saját érdekeit sem.

3. A legsúlyosabb következmény azonban, hogy e kívülről táplált ifjúsági harcok lehetetlenné tették az ifjúság egészének az erdélyi magyar élet problémáinak megoldására való felkészítését. Így az ifjúság nagy része kénytelen e tekintetben késületlenül kilépni az életbe, hol már kikerülhetetlenül várják a megsúlyosbодott feladatok és az iránta felfokozott várakozások.

Miért nem vezettek eredményre a „Hitel”-lel folytatott tárgyalások?

Lapunkat azzal vádolja az előkészítő bizottság, hogy a „Hitel”-lel való megegyezési tárgyalások sikertelenségéért a felösség minket terhel. Nem említi azonban meg, hogy a „Hitel”-lel, mely a nemzeti erőket indokolatlanul bontotta meg, egy éven át folyó tárgyalások során miért nem lehetett megegyezni? Anélkül, hogy egyes sajnálatos részletekre kitérnénk, nyilvánosságra kell hoznunk, hogy mi hajlandók voltunk együttműködni a „Hitel”-lel, ha félreértést kizáróan kinyilvánítja, hogy ifjúsági vagy tudományos lap akare lenni s ha ebbeli programját velünk közli.

Tervszerűséget és munkamegosztást szellemi életünkbe!

Nem kicsinyes gáncsoskodás, vagy személyi elfogultság, de egyetemes szempont irányított minket e feltételek megszabásában. Szellemi életünk egész területén általános jelenség az erők szétforgácsolódása. Ebből a gazdaságilag leszegényítő, szellemileg elsekélyesítő folyamatból csak az erők együttműködésének egészséges alapokon kialakított tervszerűségével lehet kiemelkednünk. Ennek alapvető szempontjait a Hitel előtt alábbiakban körvonalaztuk: 1. minden mozgalom, vagy egyesület, vagy lap az erdélyi magyarság egy szükségletének kielégítését szolgálja és egy szükséglet kielégítésére csak egy erős és ne több gyenge és egymással konkurráló szerv létesüljön; 2. minden mozgalom először önmagában tisztázza elvi (világnézeti) és gyakorlati célkitűzéseit és külön mozgalmat csak akkor indítson, ha az egy még eddig be nem töltött szükséglet kielégítését akarja szolgálni, vagy pedig kérdéseinknek új, az eddigiektől eltérő látását, megoldásuk új programját tudja kialakítani. Ellenkező esetben erőivel álljon a meglévő megfelelő szervek erősítése és lendületbe hozása által az erdélyi magyarság szolgálatába. 3. A tisztázott szükségleteknek és határozott világnézeteknek megfelelően megindult és maguknak tényleges gyakorlati célokat is választott mozgalmak, vagy lapok programjuk világos körvonalazása után keressenek együttműködést a szellemi élet többi szerveivel.

Vajjon „szükségtelen és teljesíthetetlen feltételeket” szabtunk a „Hitel”-nek akkor, amikor a

fenntiek értelmében programja kinyilvánítását kér- tük tőle, aki tudományos, nemzetpolitikai, irodalmi és ifjúsági síkokon mind olyan munkát kezdett, amelyet e területeken mások már régóta végeztek? Meghatározott program nélkül mi lehetett volna tárgyi alapja a becületos megállapodásnak? Sajnos a „Hitel” nem látta be, hogy szellemi életünk egészségesebbé tételére s az ifjúság nemzeti alapon való megszervezésére elkerülhetetlenül szükséges, hogy a szellemi együttműködés őszinte világnézeti és programtisztázás alapján történjék s hogy ez alól a szempont alól ő sem képezhet kivételt. A „Hitel” ismételt felkérésünk ellenére sem közölte velünk programját s így megakadályozta az óhaj- tott becületos és egészséges együttműködést és indokolatlanul megosztotta az ifjúság nemzeti erőit. Hogy a „Hitel”-nek ez az érthetetlen magatartása, melyet csak világnézeti határozatlansággal, vagy programhiánnyal lehet megmagyarázni, milyen ve- szélyeket rejtett magában, az igazában az ifjúsági erők egyesítésének jelszavával beindított legújabb mozgalom kapcsán derült ki.

Tamási Áron cikksorozatától a Vásárhelyi Találkozóig.

1936 tavaszán Tamási Áron cikksorozatot írt a Brassói Lapokban „Cselekvő erdélyi magyar ifjúság” címen. Ebben a három világnézeti csoport együttműködése mellett tört pálcát. Cikksorozatá- nak gyakorlati következményei nem voltak.

Ez év husvétjától kezdve a Független Ujság- ban nyilatkozatok jelentek meg egy ugynevezett „Erdélyi magyar ifjúsági parlament” érdekében. Az ankét beindítója, a nyilatkozatok összegyűjtője és kommentálója a csehszlovákiai Sarló-mozgalomból ismert Keszler-Balogh Edgar volt. Az eredetileg nemzeti alapon álló és a demokratikus haladás irányában szép munkát végző Sarló mozgalma ak- kor bomlott fel, amikor Keszler-Balogh Edgar a Sarló egy töredékével nyíltan a tulzó marxizmus táborához szegődött. A mozgalom meghalt, Kesz- ler-Balogh Edgar pedig csehszlovák állampolgársá- gát meg nem kapva, ezelőtt két évvel Romániában telepedett le. Feljogosították ezek az előzmények őt arra, hogy az erdélyi magyar ifjúsági egység megteremtésének munkáját éppen ő kezdemé- nyezze? Maguk a nyilatkozatok gondolataikkal az Erdélyi Fiatalokat nagy elégtétellel tölthették el. A nyilatkozók mindegyike nemzeti alapon álló de- mokráciát, a fiatal erők összefogását, kisebbségi munkavállalást, stb. hirdetett, tehát mindazt, amiért mi esztendőnkön keresztül annyi küzdelmet foly- tattunk.

Ezen az eszmei igazoláson túl azonban egy másik különös jelenség is megmutatkozott. Az ugyanis, hogy nemzeti alapot és demokráciát hir- dettek ezuttal az ugynevezett tulzó marxisták is (Keszler-Balogh Edgar, Bányai-Baumgarten László és mások), akik ideológiailag egy nemzetközi és demokráciaellenes (diktatúrás) felfogás hívei – és más részről liberálizmust és demokráciát hirdettek a „Hitel” szerkesztői (Kekel, Vita Sándor, Ven- czel és a „Hitel” tavaszi számában Albrecht), akik egy évvel ezelőtt még a fasizmus eszmevilágával kacérkodtak. Akkor Keszler-Balogh Edgar vádolta őket legélesebben a fasizmussal, most mégis nyi- latkozatot kért, sőt kapott a „Hitel” szerkesztőitől,

holott ők tavaly még Keszler-Balogh Edgárt bal- oldalinak nevezték. Így az egymással és velünk szemben állott világnézeti szélsőségek hirdetői meg- lepő gyorsan egy közös nevezőre kerültek.

Lapunk ez évi nyári számában (Magunk re- viziója: Az ifjúsági parlament kérdéséhez) nyíltan feltette a kérdést: „mit jelent ez? Győzött az Er- délyi Fiatalok lebecsmérelt szelleme, feladták a két dogmatikus álláspontot? Vagy megtévesztő já- ték folyik e szavakkal: liberálizmus, demokrácia, humanizmus? A kérdés feltevése jogos és szüksé- ges volt. A becületos együttműködés legelső fel- tétele a világnézeti őszinteség. „Mindenkinek változ- hatik a véleménye, de akkor a változásról és annak okáról nyíltan és nyilvánosan be kell számol- nia, különben senki sem hihet a változás őszinte- ségében” – irtuk. Cikkünkre a „Hitel” egyáltalán nem válaszolt. Bányai-Baumgarten László cikkéből pedig (Korunk július–augusztusi száma) csak az tűnik ki, hogy a tulzó marxisták álláspontja csu- pán taktikailag változott, eszmeileg nem.

Emellett a nyilatkozatok kommentálásában is megnyilvánult egy a valóságnak meg nem felelő látszatot adni akaró célzatosság. Minden nyilatko- zótól, mint magánszemélytől kértek véleményt az ifjúsági parlament kérdésében és a nyilatkozatok kommentálásánál az illetőket mégis csoportjuk kép- viselőjének tüntették fel, akkor, amikor erre sen- kit csoportja, melyet meg sem kérdeztek, fel nem hatalmazott. Ennek az eljárásnak legfeltűnőbb esete az volt, mikor egy értekezlet után, melyen ott sem voltunk, a Független Ujság július 25-i cikke arról számolt be, hogy a „Hitel”, Korunk és az „Erdélyi Fiatalok” között a közeledés megtörtént és „három- tagu közös bizottság” dolgozta ki az ugynevezett ifjúsági parlament tárgyalási anyagát. Ezzel a meg- tévesztő beállítással kapcsolatban kénytelenek vol- tunk akkor nyilvános cáfolatot kiadni, hogy semmi- féle ilyen tárgyalásban részt nem vettünk.

Ilyenelőzmények után kapott László Dezső szerkesztőnk az ugynevezett Vásárhelyi Találkozó előkészítő bizottsága nevében Tamási Arontól fel- kérést, hogy az augusztus végére tervezett ifjúsági parlamenten előadást tartson. László Dezső a szer- kesztőség megbízásából azt a választ adta, hogy a meghívásra nézve csak az alábbi kibontakozási ajánlat elfogadása esetén válaszolhat.

A visszautasított ajánlatunk!

Azt ajánlottuk, hogy az ifjúsági parlament elő- készítési munkáját egy háromtagu bizottság vegye át, amely Tamási Áron elnökle mellett az Er- délyi Fiatalok és a „Hitel” egy-egy megbizottjából álljon. Ez a bizottság dolgozzon ki indítványokat az összejövetel jellegére, programjára, helyére, idejére és résztvevőire nézve, indítványai viszont a két szerkesztőség elfogadása után váljanak hatá- rozatokká és hajtassanak végre. „Felfogásunk sze- rint erre a szabatos parlamentis eljárásra azért van szükség, mert ebben az ügyben tett eddigi lépések során számos olyan önkényes lépés történt, amely az ügy sikerét komolyan veszélyezteti és hamis látszatokat kelt”. Ezt a kibontakozási ajánlatunkat a »Hitel” nem fogadta el, mert „egyfelől méltány- talannak éreztük azokkal szemben, akik a talál- kozó előkészítésén eddig is fáradoztak, másfelől ki- zárólagossága által éppen a célt látjuk veszélyez-

tetve, azt, hogy ebből a találkozóból a bármilyen világnézetű, de erdélyi és magyar alapon álló fiatalság egysége megszülessen”. (Augusztus 9-i levél). Ajánlatunkat Tamási Aron sem fogadta el s az előkészítő bizottság nyilatkozata most úgy indokolja, hogy „az azzal a megszükkítéssel járhatott volna, hogy a szellemi munkaközösségből olyan árnyalatok képviselői maradnak ki, akik nélkül például a szociális felfogásu értelmiségi réteget és a magyar munkásság tömegeit képviselni nem tudtuk volna”.

Tiszta vizet a pohárba!

Nem tudjuk, hogy az egész szociális értelmiség és az egész munkásság képviselőjének az előkészítő bizottság kit tekint? Azt a Madoszt-e, amelynek nagyváradi gyűlésén Keszler-Balogh Edgar az egész Vásárhelyi Találkozót saját mozgalommuként könyvelte el, kapcsolatba hozva az úgynevezett párisi magyar világkongresszussal is – és amely kijelentése ellen maga az előkészítő bizottság adott ki cáfolatot. De feltűnő e mondatban az, hogy újra képviseltről beszél, holott a Vásárhelyi találkozóval kapcsolatos előkészítő összejövetelekre és magára a találkozóra is tudomásunk szerint (mert mi meghívót nem kaptunk) mindenkit csak mint egyént hívtak meg.

Teljes joggal feltehető tehát a kérdés az időközben Vásárhelyi Találkozónak átkereszt mozgalom előkészítő bizottságának: Mit is akarnak voltképpen? „Parlamentet”, vagy új mozgalmat? Hogy parlamentet, amellet szól az állandóan emlegetett képviselet szó. Hogy új mozgalmat, amellet viszont az a tény szól, hogy a már kialakult ifjusági vagy egyéb kulturális csoportok tervszerű állandó megkerülésével mindenünnen csak egyéneket toboroznak. Jogos tehát a kérdés: ha parlamentáris formát akarnak, miért kerülük ki a kialakult ifjusági, vagy kulturális csoportokat, amelyek egyedül vaonak feljogosítva tagjaiknak felhatalmazást adni a nevükben történő cselekvésre? Ha pedig nem akarnak parlamentáris formát, akkor miért beszélnek minduntalan képviseltről s miért nem vallják be, hogy mozgalmat akarnak?

Ugyanigy fel kell tenni azt a további kérdést is: ifjusági, vagy egyetemes erdélyi magyar mozgalmat terveznek-e? Ha ifjusági, ugy kihagyhatók belőle az összes eddig kialakult egyházi, vagy nem egyházi ifjusági csoportok? S lehet-e ifjuságinak nevezni egy összejövetelet a főiskolai hallgatóság nélkül, mely pedig ma távol kell tartsa magát minden ilyen manifesztaációtól? Ha viszont egyetemes erdélyi mozgalmat akarnak, ugy lehet-e azt pusztán egy nemzedék önkényesen megvont határai közé szigetelni, kihagyva, vagy megkerülve itt is az intézményeinket? S végül mindkét esetben mi a mozgalmuk szellemi tartalma és célja? Mert az

előkészítő bizottságnak is szembe kell néznie azzal, hogy mire van szüksége ma leginkább az ifjuságnak és az erdélyi szellemi életnek?

Mire van szükség?

Szellemi életünk egészséges továbbfejlődésére szükséges: 1. az egység. Ez azonban nem alapulhat sem megtévesztésen, sem jelszavakon. Az egység organikus lelki alapja a nemzeti érzésből kifejlődő öntudat, társadalmi alapja a nép. 2. Ezt az egységet szellemi életünkben az erők tervszerű együttműködésének alapján kell kiépíteni. 3. Ez az együttműködés a már kialakult csoportok önmagukon belül tisztázott programja alapján alkotmányosan és szerves fokozottsággal fejleszthető csak ki. Viszont a mi nemzedékünk kérdéseinek terén a legfőbb feladatok. 1. Számbavenni a fiatal nemzedék erőit. 2. Ezeket az erőket részben sajátos anyagi és szellemi feladatai, részben az egyetemes erdélyi magyar szükségletek szolgálatába állítani. Az ifjuság csoportjai között saját feladataira nézve szerves együttműködést kell létrehozni és ennek példája nyomán az összes erdélyi szellemi erők tervszerű együttműködését kialakítani.

Véleményünk szerint nem új mozgalom keretére, hanem az eddigi szétszórt akciók tervszerű összekapcsolására van szükség. Éppen ezért:

ragaszkodunk az egyéni akciókkal szemben az alkotmányos kialakítási módhoz;

ragaszkodunk az olyan megoldáshoz, mely szellemi erőink együttműködését mozditja elő.

ragaszkodunk a nemzeti alap félreértés nélküli kinyilatkoztatásához és az aszerinti gyakorlati magatartáshoz, mert nem látjuk időszerűnek, sőt az ügyre nézve súlyosan veszélyesnek tartjuk olyanoknak akár egyénileg, akár csoportosan való bevonását, akik nem állanak nemzeti alapon és azt ma csak taktikából hangoztatják.

Mindezt ugy az előkészítők, mint az összes meghívottak lelkiismeretes figyelmébe ajánlva felszólítjuk a „Hitel” szerkesztőségét és Tamási Áront, nyilatkozzanak nyilvánosan, hogy meggondolva ifjusági életünk tanulságait és az adott helyzet parancsait, őszintén akarják-e a nemzeti alapon álló erők komoly és tervszerű megszervezését, vagy pedig szélesre bontva a falakat, a mindent megértés trójai falóvának belsejében egy nemzetközi mozgalom katonáit kívánják becipelni?

Kérjük, vegyék fontolóra, hogy a tervszerűtlenségi programtalanság és a rendezési zavarosság mind csak azok malmára hajtja a vizet, akik e zavarosban céltudatosan halásznak, az igazi nemzeti alapon álló demokráciát pedig az csak alkotmányosság, a tervszerűség és a nemzeti alaphoz való állandó és rendithetetlen ragaszkodás biztosítja.

Kolozsvár, 1937 szeptember 22.

Az Erdélyi Fialok szerkesztősége.

„Célunk nem az, hogy számos úgynevezett jóakarókat s barátokat szerezzünk, kik egy nap egekbe emelni, másnap pedig sárral lennének hajlandók bennünket hajigálni, amint t. i. hiúságoknak kedvezünk, vagy ellenezünk, hanem, hogy használjunk. S azért igazat fogunk mondani mindenkor és mindenütt, akár tessék, akár nem.”

Széchenyi: Hitel

A malária elleni küzdelem

1. A háború előtti helyzet.

A szociális betegségek közül Transilvaniában kétség kívül a malária jelent súlyos problémát elterjedtsége folytán, mert bár romániai viszonylatban maláriás fertőzöttsége lényegesen kisebb fokú (0.1%) mint pl. Dobrudgea (4.8%), vagy Beszarábiáé (11.7%), de egyes megyékben olyan méretű, hogy az ország legfertőzöttebb maláriás vidékeivel is vetekedik.

Erdélyben általában csak szórványos jellegű a malária, járványos jellege csak Bihar, Szatmár, Szilágy-megyékben és egy néhány falura lokalizálva Arad, Maros, Hunyad, Szeben-megyékben van. Érdekes, hogy a háború előtt egyáltalán nem vagy csak szórványosan fordult elő (lásd Dr. Holländer Hugó „A malária földrajzi elosztódása Magyarországon” című munkáját.) Bár első pillantásra különösnek tűnik fel ez, le kell szögezzük, hogy nem egyedül álló jelenség volt. A háború után mindenféle megszapdrott a maláriások száma.

A háború még egy járványtani tényezőt adott a meglevőkhöz. A háború alatt a nagy néptömegek, melyek hazájukban valóságos védettséget árultak el a belföldi malária élősdiével szemben, más országokban megváltozott viszonyok között maláriával megfertőzve egyenest súlyos formában betegedtek meg, s hazájukba víve a malária parazitát, az otthon maradtak is egészen másképp reagáltak a bevitt malária fertőzésekre, mint addig a belföldre. Nem hiányoztak a rossz gazdasági viszonyok, táplálékhiány, hirtelen éghajlati változások sem, melyek, mind együtt csakis a malária gyorsabb elterjedését okozhatták.

A malária elterjedéséhez szükséges kedvező talaj és vízviszonyok már a háború előtt is meg voltak. A három Körös, (Fekete, Fehér és Sebes) rendszeres tavaszi áradásai, az Ecsedi láp, Bihar, Arad, illetve Szilágy, Szatmár-megyékben kiterjedt területeket változtattak szúnyoglárvá fészkekké. A Körös szabályzó és árvíz mentesítő társulatok, az Ecsedi láp lecsapolása, a Sebes és Fekete Körös közötti csatorna létesítése és jókarban tartása azonban többé-kevésbé elejét vették az árvíz veszedelmeknek. A háborút követő években ezeket a munkálatokat nagy részben elhanyagolták, így a régi maláriára kedvező vízviszonyok valósultak meg. A háborúban maláriával fertőzöttek nagy száma kezelés nélkül tért vissza s ez az anopheles szúnyogfajta megfertőzését eredményezte, ami pedig végzetesen a malária járványokra vezetett. Az 1924–26-ban egyre szaporodó malária esetek felkeltik az egészségügyi hatóságok figyelmét, s azok a lakosság kininizálását vezetik ke.

2. Malária előtanulmányok Erdélyben.

1928-ban a járvánnyá növekedett maláriás megbetegedések különösen Bihar, Szilágy, Szatmár megyékben, a kolozsvári Egészségügyi Intézet figyelmét is felkeltik. 1928 nyarán az Intézet tanulmányoztatja a Bihar megyei malária problémát, az

összes tényezőket átvizsgálva (így a malária élősdiének: a szúnyogfajtáknak meghatározásán kívül s megye éghajlati, talaj, víz, élet, egészségügyi, gazdasági viszonyait). Ezeket a tanulmányozásokat kiterjesztették lassanként az ország rész többi maláriás megyéire is, (1930-ban Szilágy és Szatmár, 1933–35-ben Maros, 1934-ben Szamos-megyében.) Mindezek arra a megállapításra vezettek, hogy Erdélyben ezekben a megyékben a maláriások száma az átlagos arányszámot jóval felülhaladja a víz és talaj viszonyok kedvező volta miatt. A megyei orvosok már 1927–28-ban beindították a maláriás vidékek lakosságának kinin kezelését és a propagandamunkát, de a malária járványokat befolyásolni alig tudták, mert nem voltak kellőleg megszervezve, másrészt mert a küzdelmet kizárólag csak a betegek kezelésére irányították és a szúnyogok ellen úgyszólván semmit sem tettek.

A maláriások állandóan növekedő száma miatt az egészségügyi intézet malária megbizottja, aki az előtanulmányokat levezette, már 1928-ban a modern malária ellenes küzdelem tervezetét nyújtotta be az Egészségügyi Minisztériumnak, de csak 1933-ban került sor a malária elleni módszeres küzdelemre a Kolozsvári Egészségügyi Intézet fíradhatatlan közbenjárására és sürgetésére.

II.

A malária elleni küzdelem módszere.

Erdélyben a módszeres malária elleni küzdelmet két malária elleni osztag (Echipa Antimalarica) végzi ember feletti erővel. Az osztagok működési terüül Erdély legfertőzöttebb megyéit, Bihar, Szilágy, Szatmár megyéket jelölték ki. Az egyik osztagnak előbb Nagykaroly, majd Szatmár lett az állandó székhelye, Erdély északnyugati részén működik: (Szilágy és Szatmár-megyék). A másik osztag Bihar-megyének legfertőzöttebb részét, a megye déli, délkeleti részét, a Fekete Körös vidékét kapta Belényes székhellyel. Az osztagok mindegyike egy orvostól és három szanitészből áll, kiket a kolozsvári Egészségügyi Intézet képezett ki a malária elleni küzdelemre és az ő technikai felügyelete mellett működnek. A malária küzdelem az Egészségügyi Intézet által megállapított malária tanulmányozások (Ancheta Antimalarica) alapján történik. A módszeres küzdelmet megelőző malária előtanulmányok leszögezték a küzdelem alapelvét:

A malária elleni küzdelem sikerének alapját a malária helyi okainak és elősegítő összes körülményeinek pontos ismerete és ezekre felépített leglelkiismeretesebben végrehajtott intézkedések képezik. A tanulmányok kétfélek: rendszeres és részleges tanulmányozás (ancheta antimalarica partiale.)

1. A részleges tanulmányok célja az általános tájékozódás. E végből megvizsgálják az illető falu lakosságának 10–13 százalékát, valamint a vízviszonyokat és a szúnyogokat. Amennyiben a maláriások száma meghaladja a szórványos fertőzöttség arányszámait, rendszeres tanulmányozás következik.

2. A rendszeres tanulmányozás a következő képen történik: a falu lakosságának legalább 60 százalékát teljes orvosi vizsgálatnak és vérpróbának (mikroszkópikus vérvizsgálatnak) vetik alá, rendszeres szűnyogvizsgálat a falu talaj, víz, gazdasági, szociális, egészségügyi viszonyainak vizsgálata egészíti ki a tanulmányozást. Az így összegyűjtött adatokat az u. n. falu malária tanulmányban foglalják össze. Laboratóriumban elvégzett vérvizsgálatok eredményei után ezek a tanulmányok az illető falu malária és minden tényezőjének pontos és teljes képét adják s egyszersmind a leküzdésére alkalmasnak tartott intézkedések tervezetét. A tanulmányozásokat falunként külön, az egész havi működést havi jelentésben nyújtják be az Egészségügyi Minisztériumnak. A vérvizsgálat által maláriásnak talált betegeket a Népszövetség Egészségügyi Osztálya által megállapított szabályok szerint kezelik. Minden maláriást a kezeléssel megbízott szanitéz kezeli a megfelelő mennyiségű kininnel 7 napon keresztül, majd 3 napi szünet után a maláriától vérszegényekké váltak vas és arzént tartalmazó gyógyszereket kapnak. A kezelést pontosan bejegyzik a kezelési regiszterekbe és személyi kezelési lapra.

A szűnyoglárvákat tartalmazó állóvizeket az u. n. páris-zölddel mérgezik meg. A falu lakosságának segítségével a tanulmányozások alatt kisebb állóvizek lecsapolását is elvégzik. Bihar megyében Bors község határában a megyei főorvos utánjárására egy tavat szűnyoglárva evő halacskaikkal (*Gambusia affinis*) népesítettek be, melyeket Jugoszláviából hozattak. A kolozsvári Egészségügyi Intézet által vezetett erdélyi malária küzdelmet az állam saját költségén tartja fenn és úgy a vizsgálatokat, mint a kezelést teljesen ingyen végzik.

3. Az osztagok működésének eredményei.

Az 1933. júliusában beindított rendszeres munka eredményei a következők:

A két osztag összesen 230 falvat (Bihar, Szatmár, Szilágy) tanulmányozott át és azóta több ízben végeztek ellenőrzést ezekben a falvakban. A Bihar megyei osztag a Fekete Körös vidékét, a vaskóhi, belényesi, tenkei járásokat, a szatmári osztag pedig Szatmár és Szilágy-megye déli, délkeleti részét tanulmányozta.

1. sz. Betegvizsgálat eredményei:

Év	A tanulmányozott falvak száma		Megvizsgáltak száma	Maláriások (Pozitív + lépdragatos + klinikus)	Lépdaganat	Plasmodicus (pozitív)	Gametáris (idült)	Gametáris Index
	Rendszeresen	Részteljesen						
1933	25	15	12.850	3.644	2.165	1923	679	5.5%
1934	38	23	24.979	11.040	3.414	2081	180	2.7%
1935	51	36	28.518	9.096	2.216	2935	908	3.1%
1936	23	19	20.907	8.244	3.273	2710	1610	7.7%
1933								
1936	137	93	87.249	32.024	10.068	9649	3877	4.4%

A táblázatból kitűnik, hogy a tanulmányozott falvakból összesen 87.249 embert vizsgáltak meg, akik közül maláriás volt 32.024, azaz egyharmada. A lépe meg volt nagyobbodva 10,068-nak. 9646 megvizsgáltak a vérében mutatkozott a malária elődsíje. A 9649 pozitív közül 3877-nél a malária ellenálló idült formáit mutatták ki. Ez az adat nagy jelentőséggel bír, mert a malária elődsínek ezek az u. n. szexuális formái képezik a fertőzés forrását a szunyogok részére.

2. sz. Plasmodiumok (malária-élődsi) fajtáinak eloszlása

Év	Megvizsgáltak száma	Plasmodium száma		Vegetes vagy meghatározatlan	Plasmodium malária (Malaria quarta)	Plasmodium vivax (Malaria tertiana)	Plasmodium falciparum (Malaria tropica)
		Összesen Szexuális és Asexuális	Sexuális (idült) alakok				
1933	12.850	1923	679	44	183	1484	212
1934	24.974	2081	680	101	141	1791	53
1935	28.518	2935	908	53	32	2709	145
1936	20.907	2710	1610	20	70	2416	204
1933							
1936	87.249	9649	3877	218	421	8380	614
				2.3%	4.3%	87.1%	6.3%

Kitűnik ebből, hogy az egészen rendkívülinek talált u. n. Malaria tropica, vagy mindennapos malária nem tartozik a ritkaságok közé és eléggé elterjedt Transilvániában is.

A 86.249 vérvizsgálat közül 3716-ot az Egészségügyi Intézet végzett Maros, Szamos, Torda, Szében megyék tanulmányozása alkalmával. A 9649 pozitív 8380, azaz 87.1% Malária tertiana, 614, azaz 6.3% Malaria tropica, 421, azaz 4.7% Malaria quarta és 218 vegetes fertőzés: Tertiana-tropica és Tertiana-quarta fertőzést mutatott. Ezek közül a Malária tertiana mindenfelé megtalálható, a Malaria quarta főleg a hegyesebb (Bihar megye délkeleti része), a Malaria tropica pedig a sík vidékeken van inkább elterjedve. A háboru előtt alig ismeretes tropikát az albán és olasz frontokon harcoló Bihar, Szatmár stb. megyékből hozták be.

A szunyogok tanulmányozásának eredményét csak röviden ismertetjük, mivel teljesen szakismerteket igényel. Összesen 29.529 szunyogot fogtak össze. Ezekből 12.234-et boncoltak fel és vizsgáltak meg, a sporotikus index 1.05%-át, oochis-index pedig 1.02%. Aránylag nagyon kicsi szám, de a szemlézet a nagy munkához aránytalanul kicsi.

A malária okait képező szunyoglárva fészkek Transilvániában nem kiterjedt mocsaras vidékek, hanem kisebb állóvizek, tavacska, folyók holt ágai melyeket főleg tavaszi vízáradások okoznak. *Ma már ismert tény a maláriával foglalkozók előtt, hogy a malária elterjedése nincs nagy állóvizekhez, mocsarakhoz, tavakhoz kötve, ugyanis a maláriát terjesztő Anopheles Maculipennis typikus sok válfaja:*

(*Anopheles maculipennis pseudopictus*, *mesea*, *atroparvus*, etc.) nagyon különböző talaj, víz és éghajlati viszonyok között él. Sok helyt a falusiak vízszükségletét szolgáló kisebb vízgyűjtők, kenderáztatók, az állatok itatására szolgáló vizek, víztartályok, *síb. szunyoglárva fészket* képeznek, 17 Km² 84.548 m² területű eddig felfedezett lárvafészkeknek

szolgáló állóvizekből összesen 407.330 m² területnyit mérgeztek meg több ízben páris-zölddel. Egyéb eljárások (csatornázás, kiszáritás, lecsapolás) által 83.325 m²-t sikerült a szunyogok fejlődésétől megvonni.

A 3. táblázat a kezelt betegek számát és a roborizáltak számát mutatja.

3. sz. kimutatás. A kezelésekről

É V	Kimutatott betegek		Kezelték száma					Roborizáltak száma	chinoferri-arsenes pilula: gr.	Megjegyzések
	összes maláriások száma	Pozitív	Összesen	Chinin mennyiség	Plasmo-chin	Atehrin	Neosalutan			
1933	3.644	1.923	1.261	5.805 kgr				277	1685.25 gr.	
1934	11.040	2081	9.265	32.693.5 kgr.				2 355	12.420 gr.	
1935	9.096	2.935	9.220	46.237 kgr.	9.35 gr.	37.2 gr.	15 gr.	4.784	18.488.25 gr.	
1936	8.244	2.710	8.194	49.000 kgr.	4.8 gr.	55.7 gr.	19.25	4.334	20.864	
1933 1936	32.024	9.649	27.940	128 kgr. 875.5 kgr.	14.15 gr.	92.9	34.25 gr.	11.751	53 kgr. 453.5 gr.	

A 32.024 maláriás közül 27,940-et kezelték 128 kgr 887.5 gr. kininnel, 14 kgr, 15 gr. plasmo-chinnal és 92 kgr. 4 gr. atebrinnel, 34.25 gr. neosalutannal, 11.751 malária utáni vérszegénnyé vált beteget erősítettek 53.1 kgr. és 457.3 gr. vasas arzenes pilulával.

Az osztagok által 1933–36-ig végzett megfeszí-

tett munka eredményét az 1936-ban megejtett ellenőrző vizsgálatok mutatták meg.

1936-ban az összes átanulmányozott falvakat újból vizsgálat alá vetették a három évi küzdelem után. Minden volt maláriást, valamint új beteget megvizsgáltak. Az eredmény minden várakozást felülmúlt.

4. A malária elleni küzdelem eredménye.

Az osztag neve	Kimutatott pozitívek száma	Ezek közül az ellenőrző vizsgálaton			Nem gyógyult meg	Új vizsgáltak közül	
		megjelent és megvizsgáltak	nem jelentkezett	meggyógyult		Összesen megvizsgáltak	Új betegek
(Belényes) Beiuș	9112	5685	3427	5345	340	4428	578
Szatmár	3741	3656	85	3597	59	2537	422
Összesen	12.853	9341 (72.6%)	3512	8942	399 (4.3%)	6965	1000 (14.4%)

A nem gyógyultak arányszáma 4,3%, elenyészően csekély, hogy a malária elleni küzdelem a legnagyobb mértékben megvalósította a hozzá fűzött reményeket. Az eredmény egyenes arányban van a küzdelem időtartamával. Bihar-megyében Belényes környékén 3 évi munka után a malária fertőzöttséget jelző u. n. *eniemicus indexet* 50–60%-ról 7,6%-ra csökkentették. Az eredményeket azonban csakis a nagyméretű csatornázások és folyamszabályozások biztosíthatják. Szatmár-megyében azokban a falvakban, ahol még nem indították be a munkát, a malária index *endemicus* 30–40%-a, Biharban pedig 41,3%, ugyanez a helyzet Szilágy, Szamos, Maros megyék egyes vidékein.

Szamos-megyében az Ileanda-i körzetben, Maros-megyében Band és Răci körzetben voltak járványos jellegű megbetegedések. Arad, Torda, Szeben, Hunyad-megyékben pedig megyénként 29–30-ra tehető a megbetegedések száma.

Az erdélyi malária problémát a beindított malária küzdelemnek lassanként sikerül megoldani. A teljes eredményt azonban csakis az összes erők, de különösen az anyagiak teljes latbavetése biztosíthatja. A malária kiirtása, vagy legalább is minimálisra való csökkentése nagy mértékben megfogja változtatni a gyermek halálozás, tuberkulózis megbetegedések és általános halálozásnak a maláriás vidékeken hihetetlen magas arányszámait.

„A kisebbségi orvosok mai helyzetéről”...

cimen átfogó tanulmányt írt dr. Schmidt Béla, a „Népegészségügyi Szemle” kitűnő szerkesztője. (Praxis medici, 1937 márciusi száma). Sorra veszi az elhelyezkedés kérdéseit államnál, magánintézményeknél, kitér a magángyakorlat és továbbképzés kérdéseire és az adózást is tárgyalja. A kialakult kép nagyon sötét. Államnál (és betegsegélyzőnél) kisebbségi orvos csak kivételesen kap elhelyezkedést. Magánintézmények nem képesek az összes igényeket kielégíteni és az összes tekinteteknek megfelelni. „A magánszemélyek tulajdonában levő intézmények magántulajdont képeznek, hol a „gazda” az ur a házban, hol csak az ő érdekei és egyéni szempontjai jöhetnek szóba. Ezeknél sincsen a kisebbségi orvosi karnak semmilyen beleszólási joga. *Mindenestre meg kellene találni annak a módját, hogy ezek az intézmények is a kisebbségi orvosi kar általános érdekeit és szempontjait figyelembe vegyék* A magángyakorlat körét egyre szűkíti a betegsegélyző terjeszkedése, a nagyon szükséges

házi orvosi intézmény új életre keltését megakadályozza a szertelen specializálódás, a szövetkezeti betegellátás nagy gondolata még apostoli végrehajtókra vár. Ehhez járul az aránytalan adózás, melynek fejátlaga Erdélyben 9.051 lej, Bucureştiben 14.753 lej, holott a bucureştii kereseti viszonyok ennél az aránynál sokkal jobbak. Ilyen anyagi viszonyok között az orvosi továbbképzés csaknem lehetetlen. Az orvos társadalmi kötelezettségei igen súlyosak és nagyok, ezzel szemben a társadalom segítsége nem elegendő, holott az orvos jóléte, fejlődésének biztosítása nélkülözhetetlen eszköz arra, hogy a társadalmat alkotó emberek egészségét megőrizze és megmentse. Az utánpótlás kérdése az egyetemre jutás mind nehezebbé válása miatt egyre súlyosabb. „A kidőltekek helyébe lesz-e ki beálljon a sorba?... Lesz-e annyi és olyan, mint amennyi kell és amint *aminő* kell?” Az értékes tanulmány fejtegetéseire még visszatérünk.

Dr. J. B.

FALU-MUNKA

A Gusti-féle falu-munka rendszere.

A román falú-munka életében jelentős esemény történt. A Fundația Culturală Regală „Principele Carol” kiadásában ez évben hagyta el a sajtót két teljes kötet (összesen majdnem 600 oldal terjedelemben). Az egyik „Útmutató a falusi kultur-munka számára”, a másik Henri Stahlnek, Gusti professzor egyik kitűnő munkatársának könyve: „Egy község monográfiája”. Ez utóbbi: részletes vezérfonál a falukutatás számára, a falú mindenirányú szociográfiai feldolgozásának aprólékos pontossággal elkészített útmutatója, a szociográfiai gyűjtés módszerére és technikájára vonatkozó, fejezetenként kidolgozott értékes gyakorlati útmutatásokkal. Az előbbi viszont a *falú fejlesztés* kézikönyve, az ú. n. Kultur-otthonban (Cămin Cultural) rendszeresített falú-fejlesztő munka minden ágának tanácsadója. Mindkettő kikristályosodottan mutatja annak a felbecsülhetetlen horderejű falú-munkának a rendszerét, amit évtizedes kutató tapasztalat eredményeként és korunk szintézisre való törekvésének mély megérzésével Gusti professzor

alakított ki és amely munka Őfelsége legmagasabb irányítása és különleges pártfogása révén az összes kellékek szerencsés találkozása által igazi szélességében még csak ezután bontakozik ki. Sajnos, nincs helyünk ezúttal a megérdemelt részletességgel foglalkozni országunk életének ezzel a csendes, de nagy belső jelentőségű eseményével. Csupán néhány összefoglaló vonással kívánom a rendszert jellemezni, amint az alap gondolataiban megmutatkozik és a falú-kutatás és falú-segítés terén válik valósággá.

Alap gondolatainak legelseje: „A falúnak *joga* van a kultúrára”. Országunkban 18-ból 13 millió a falusi (15.200 községben), tehát nem filantropia, de kötelesség értük dolgozni. A második tétel a munka irányát mondja meg: „A falvakat nem kulturálni kell, de abban kell segíteni, hogy maguk teremtsenek kultúrát.” Tehát nem egyszerű ismeretközlésről van szó, amelyben passzív a falú. Őt, minden falusi embert kell ráébreszteni és abban segíteni, hogy kultúráját, mely mindenkinél csak ak-

kor élő, ha egyéni, maga alakítsa ki. Épen ezért s ez a kultúra nem lehet egy bárhol előadható általános művelődési anyag. „Nekünk olyan kultúra kell, amely népünk szükségleteihez illik, tehát regionális kultúra. Ez pedig az ország monográfikus megismerésén alapszik”. Alapvetően fontos a 4. tétel s „Nekünk teljes kultúra kell, vagyis olyan kultúra, amely egyszerre az egészségnek, a munkának, az észnek és a léleknek a kultúrája”. Számunkra ezek a sorok önkéntelenül is Balázs Ferencet társítják: ő a maga sajátos útján ugyanezekhez a gondolatokhoz jutott s az integrális falú-fejlesztéshez, a falú felkeltett *saját* erői által, az egész ember, a teljes ember eszményének jegyében.

Ezek az alap gondolatok járják át egyfelől a falú-kutató, másfelől a falú-fejlesztő munkát. A monográfiai kutatás híres rendszeréről már többször írtunk, itt csak röviden elsoroljuk, hogy a falú életét meghatároló négy keret (természeti, biológiai, lélektani és történeti) kikutatásával értjük meg a falú mai életét, amint az családi, gazdasági stb. egységekben lezajlik és megnyilvánul kulturálisan: a vallási, erkölcsi, művészi és nyelvi, továbbá a gazdasági, adminisztratív-politikai és jogszokási jelenségekben. A természettel összenőtt, biológiailag adott, lelkileg és történetileg meghatározott falú életének minden ágát legpontosabban felvenni: e módszer feladata. Célja pedig: megállapítani *helyek szerint* mindazokat a sajátos szükségleteket az élet minden vonatkozásában, amely szükségletek betöltésére aztán a falú-fejlesztő munka a hivatott.

A falúfejlesztés szerves intézménye: a *kulturotthon*. „Az összes alkotóerők megszervezése.” A monográfiai kutatás által megállapított szükségletek alapján történő falúfejlesztés innen indul ki, de azért végzi a folytonos további monográfiai munkát is. Az egészség, a munka, az ész és a lélek osztályaira oszolva, e területek szükségleteinek kielégítésére élő munkaközösséget hoz létre a falusi intelligencia egyes tagjai és a falú öntudatosított elemei között. A szétosztortan működés hatástalan, ezért kollektív munkába szervezi a falusi intelligenciát, egyben a népszolgálat alázatára is nevelve. Viszont hiábavaló az a munka, amit felülről diktálnak, de benne a nép részt

nem vesz. A munka célja maga a teljes kultúra: hogy fölébredjen az egyes faluban az egészség, jobb gazdasági lehetőség, szellem és lélek kultúrája iránti vágy. Az így felkeltett energiák gyakorlati beszerzője a kulturotthon, melynek főtörekvése, hogy a falvak kultúrájának *természetes vezetőit* nevelje ki a falvakból. Az ugynevezett királyi munkacsapatok (echipele regale) részben a monográfikus kutatással, részben pedig a példa serkentésével előkészítik a talajt a kulturotthon számára. Mikor egy faluban kulturotthon létesült, akkor kialakult az ottani autonóm munka szerve, amely aztán a fenti alapelvek szellemében a falu folyton több és több öntevékenységet felkeltve, végzi a sajátos kulturateremtés autonóm feladatát. A kulturotthonokat csak felügyeli és irányítja a Fundația, de nagyfokú önállóságuk a felébredt öntevékenységek helyileg különböző megnyilvánulásait rugalmasan tudja érvényesíteni. Érdemes feljegyezni, hogy míg 1934-ben csak 640 otthon létesült, addig számuk 1935-ben 1310-re, 1936-ban 1689-re emelkedett, míg ma 1818 otthon van. (Országgrészenként: Olténia 189, Munténia 412, Dobrudza 100, Moldova: 354, Beszarábia 544, Bukovina 33, Erdély 107, Banat 49, Máramaros és Körösvidék 32.) A politikát úgy az otthon munkájából, mint a monográfia kutatástól a meghatározottabban távontartja.

„Munkára hívjuk az egész intellektuális fiataloságot és az ország összes nevelőit” – mondja a Fundația utolsó alapelve. – Az industrializálás átalakulásának útján megindult országunkat valóban csak egy ilyen szervesen felépített sajátos kultúrával lehet a szükséges sajátos fejlődés felé terelni. A Gustiféle munka jelentősége ebből a szempontból felmérhetetlen. S mint sajátos kultúrával adott itteni szociológiai valóság kutatása, a kisebbségek s romániai magyarság falumunkája is bizonyosan meg fogja találni ebben az elképzelésben a maga természetes érvényesülését úgy az ország, mint az illető kisebbségek érdekében. A Gusti-rendszer így a kisebbségi kérdéssel való őszinte szembenézés és az ebből következő megértés legegyszerűsebb útja lehetne.

Dr. Jancsó Béla.

A *Sociologie Românească*, a Gusti professor szerkesztésében megjelenő, falunulmányokat közlő folyóirat II. évfolyam 2-3 számában Dr. Váró György főmunkatársunk nagyobb cikket írt „A kulturális falumunka Észtországból és Finnországban” címmel. Ugyane számnak a szomszédos népek falumunkáit ismertető rovatá-

ban Bakk Péter munkatársunk ismerteti az „Elsüllyedt falu a Dunántúlon”-t, Ilyés Gyula: Puszták népet, Szabó Zoltán Tardi helyzetét, Tomori Viola tanulmánykötetét: A parasztság szemléletének alakulásáról és Balázs Ferenc: A rög alatt című művét. A szerkesztőség örömmel mutatja be őket olvasóinak, mint az Er-

délyi Fialatok munkatársait, akik ismerik a Fundația Falumunkáját és az erdélyi magyar ifjuságnak ama élcsapatába tartoznak, amely magát a magyar parasztság szociális, gazdasági és kulturális felemelése munkájának szenteli.

--

Szabó Dezsőt osztályellenes izgatás miatt 1 havi fogházra, Féja Gézát ugyanezért és a magyar állam és nemzet megbecsülése ellen elkövetett bűncselekményért öthavi fogházra, Kovács Imrét pedig három havi fogházra ítélte a budapesti törvényszék. Ez a tény mélységes fájdalommal tölt el mindnyájunkat, akik Szabó Dezsőben az új magyar gondolkodás géniuszát és a magyar megújulás hősi uttörőjét tiszteljük és akik Féja Géza és Kovács Imre szociográfiai munkáit a magyar megújulásnak tett szolgálatnak tartjuk. Visszafojtjuk érzésünket, mert e perek fellebezés alatt állanak s bennük az utolsó szó még ki nem mondatott. Bizunk a magyar igazságszolgáltatás bölcsességében, hogy a megvádolt magyar megújulási akarat pöreiben megfogja látni azt a legmagasabb szempontot is, hogy a magyarság érdeke a belső bajokkal és hibákkal való becsületes szembenézés és a bajok okainak megszüntetése útján való megújulás, nem pedig az elhallgatás öngyilkos magatartása, amely mögött a bajok még végzetesebben pusztítanak.

Koós Kovács István 1910–1937.

Ifjúságunk szimbolikus alakja volt. Önmagába süppedten, folytonosan az életformájával tusakodott. Lázongó kérdései voltak, melyekre sose tudott kielégítő feleletet találni. Szomorú: elmúltak problémái megoldatlanul. Építő tervei is félben maradtak, akarási is elcsendesedtek, hogy közéleti sorsunk, melyre egész életét szánta, még súlyosabban nehezdedjék reánk.

A Wesselényi-kollégiumból jött – Ady iskolájából. Nem véletlen, hogy már fiatalon a kultúrpolitikával és az irodalommal jegyezte el magát. A Keleti Újságnak és a Magyar Újságnak volt belső munkatársa. Mint újságíró hivatásszerűen fogta fel mesterségét, mindig komolyan és lelkiismeretesen dolgozott a szerkesztőségben. Felelősségteljes érzéssel írta cikkeit, mert tudta, mit jelent a nyomtatott betű beszéde a közvélemény irányításában. A publicisztika mellett irodalmi törekvései is voltak. Gyönyörű lírai versei és erőteljes, széles epikájú novellái a Helikon és a Pásztortűz hasábjain láttak napvilágot. Szépirodalmi termékeit a legnagyobb gonddal és szigorúsággal írta. Különösen a stílusára gyakorolt haj-

líthatatlan önkritikát, ami legutóbbi verseinek és novelláinak szinte tökéletes formát biztosított. De a tartalom sem sikkadt el. Témáit az életből vette. Szürke, elesett emberek tragédiáit írta meg oroszos realizmussal. Sose ragadta el könnyű siker a tollát. Nem törekedett könnyű, fehér írásokra. Az írásművészetben a problémák megoldását kereste, hogy kinzó, költői lelkének békét teremtsen.

Korán hullatta el a tollat. Hamar visszaköltözött Zilahra – a temetőbe. Az első évek nélkülözései, az éjszakai munka annyira megviselték erősnek látszó szervezetét, hogy hatheti fekvés után a halál az első próbálkozáskor megkapta. Pedig milyen lázasan élt benne az élniakarás! És mennyi baráti szeretet próbálta visszatartani! Fiatalon és fájdalmasan – mikor már mosolygott a szerencse és csillogott a közeledő siker – pályája elején tört hirtelen a halálba élete felfelé ívelő vonala. Koós Kovács István igen korán bekövetkezett elmúlása az erdélyi irodalom és újságírás kétségtelen vesztesége. Tragédiája: erdélyi tragédia.

Szabó Lajos.

Magyar nevelés, magyar műveltség.

– Makkai Sándor új könyve. –

Makkai Sándor értékes és szükséges munkát juttatott a magyar nevelő és a magyar művelt közönség kezébe új pedagógiai munkájának megírásával. Értékes munkát végzett azért, mert a legkomolyabb tudományos elméleteket használta fel alapul a magyar pedagógiában sajátos és újszerű rendszernek felépítésére. De munkája azért is értékes, mert nem elégszik meg csupán a merev pedagógiai elméletekkel, hanem a nevelési alapelveket a modern kornak megfelelő új elemekkel gazdagítja. Új magyar műveltséget és nevelést akar nemzeti alapon, amely meg tud küzdeni a jövő életkörülményeivel. Ami tehát pedagógiáját jellemzi az, hogy a hangsúlyt az *útmutatásra* fekteti és nem elégszik meg csupán elméletek felállításával.

Éreztük ennek a munkának a hiányát a „Nem lehet” után. Ebben a munkában Makkai derűlátóbb és tud hinni a magyarság önerejében. A nemzeti társadalom elméletét az idealista természetű teóriák alapján mutatja be és ezeket használva alapul, eljut a maga nevelési programjának igazolásához. Külön érdeme, hogy ideálizmusa – mely az egész könyv szellemét áthatja – nem a metafizikai értelemben vett idealista elképzelés, hanem kritikai vizsgálata azoknak a már kipróbált alapelveknek, melyekre fel lehet építeni a nemzeti nevelést.

A könyv első része a nevelői gondolkozás útjával foglalkozik. Megállapítja azt, hogy az emberválságot a pedagógia válsága követte nyomon; elméletek pusztultak el, helyükbe újak születtek. Az újabb nevelői irányzatok leginkább a nevelőhatalom

kérdésével foglalkoztak és pedig a személyiség kérdésével. Makkai külön fejezetben foglalkozik azokkal a nevelési elméletekkel, amelyek a nevelő *személyiségétől* teszik függővé a nevelés sikerét, (Linde, Lehmann, Schneller, Schleiermacher, Niebergall stb.) – majd azokkal, amelyek nem az egyén, hanem a *társadalom* nevelő hatalmát igyekeztek előtérbe helyezni. (Platon, Pestalozzi, Comte, Foerster stb.) Végül megállapítja, hogy *nevelőhatalom csakis a nemzeti alapon álló társadalom lehet*. Az a munka, amelyet ez a nemzeti közösség végez, *nemzeti kultúrpolitika*. Ez természetesen alá van vetve a pedagógia általános szabályainak, *de csak részben*, mert amint az egyéneknek, úgy a nemzetnek is megvan a maga sajátos életfelfogása, gondolkozása, célja, nyelve, stb., amely minden más nemzetétől különbözik; éppen ezért beszélhetünk sajátos magyar nevelésről és kultúráról.

Az „Új parancsok” című fejezetben Makkai az iskola problémájával foglalkozik, annak munkájával, eszményével s az iskola két főtényezőjével s a nevelővel s az ifjúsággal. Megállapítja, hogy a régi iskola egészen külön életet élt, közte és a nemzeti társadalom között semmiféle kapcsolat nem volt. Nem az életnek, hanem az iskolának nevelt. A mai iskolának a nemzet számára kell nevelnie az ifjúságot. Tehát három feladata van: 1. ismeretadás, 2. az ifjúság erkölcsi jellemének a kifejlesztése, 3. a felnövő nemzedéket öntudatosan nevelje bele a nemzeti közösség életébe. A nevelés legfőbb hatótényezője a nevelő személyisége, amelyhez csatlakozik a nélkülözhetet-

len alapkövetelmény: a nevelés öntudatossága, azaz a nevelő előtt legvilágosabbnak kell lennie annak az életcélnek, amely felé törekszik. Az oktatás nem alacsonyodhatik le pusztán ismeretadásra, hogy okos, praktikus gondolkozású embereket neveljünk. Ezt ki kell egészíteni az *erkölcsi jellemmé* való neveléssel. Az oktatás nem csupán emlékezés útján való értelmi elsajátítás, hanem: *életcél öntudatosítása*. Mi az az életcél, amelyre az oktatás törekszik? – teszi fel a kérdést Makkai. Válasza s ezek a fogalmak: élet, világ, társadalom, kultúra, emberiség. Így az oktatás az élet szolgálatában áll. Az iskola *célja* s „a nemzeti társadalom életének öntudatos megismertlése”, ezt pedig csak „a történeti, természeti és szellemi tények objektív megismertlése, az erkölcsi jellem és a nemzeti öntudat egészséges átültetése útján lehet megközelíteni.” Az iskola *eszménye*: „a keresztyén nemzeti társadalom kialakítása.”

A *nevelőnek* meg kell figyelnie és meg kell értenie a tények igazi követeléseit, azokat híven kell átadni az ifjúságnak és végül örködni kell az ifjúság lelke felett. Nem vezér, hanem kísérő, útmutató kell, hogy legyen. A nevelő gondolkozásának le kell számolnia az „ősi honfibuszkeséggel”, az erős szakos tekintélytiszteléssel, – a nevelőnek meg kell értenie a jelen követelményeit és mérlegelnie kell azokat.

A nevelés másik tényezője az *ifjúság*. A mai ifjúságot különösképpen jellemzi az, hogy nem szereti a magyarzatokat, hanem tényeket keres, amelyekkel szemben vagy mellett igen gyorsan foglal állást. Legszívesebben a multat szereti élesen bírálgatni. Ezzel szemben az ifjúságnak alázatosnak, erkölcsösnek kell lennie, tisztelnie kell a multat és kell harcolnia az igazságért.

Makkai Sándor könyvének második része a nemzeti *műveltséggel* foglalkozik. Nem különálló rész, mert szervesen kapcsolódik az elsőhöz.

Megállapítja, hogy ma a kultúrát felületesen értelmezik. A városi embert találják kultúrembernek és ebből következik az, hogy lenézik a falut, a népet. Makkai leszögezi, hogy a kultúra magának a szellemnek a megvalósulása. Igaz ugyan, hogy a kultúra fogalma a személyesség fogalmát is magába foglalja de amint az egyén a társadalmon, a nemzetet keresztül válik ható tényezővé, éppen úgy a kultúra sem jelent valami szubjektív értéket, hanem szellemi és erkölcsi komplexumot, amely három tényezőből áll: 1. művelt emberekből 2. értékes művekből 3. célszerű szervezetekből. Makkai külön is megvizsgálja a magyar nemzeti kultúra eme három alkotó tényezőjét.

A *művelt ember* nélkülözhetetlen feltétele a személyiség tisztelése a közösség részéről. A nemzeti műveltség egyik fontos feladata az, hogy támogassa azoknak a tehetségeknek a kibontakozását, amelyek a nemzetre nézve értéket jelentenek. De ha valaki szaktudós vagy művész, még nem jelenti azt, hogy művelt ember. „Az igazi művelt emberben a lelkiület nemessége a legértékesebb.” A nemzeti műveltség *értékét* nem a kulturművek mennyisége, hanem a minősége adja meg. Az egyes művek, mint-hogy személyiségek alkották, magukon viselik a személyiség bélyegét. Nemzeti kincsé csak akkor válhatnak, ha ezeket a műveket áthatja a magyar nemzeti szellem. Foglalkozik azután a nemzeti műveltség *forumáival*. Igen fontosnak tartja a magyar „középosztály” (ami alatt az „öntudatos magyar szellemiség

képviselőinek az összesség”-ét érti) szerepét a művelt nemzeti társadalom újjáépítésében. Ennek a műveltségnek felépítésében két útmutatónk lehet: az egyik a nemzeti mult és a nép lelkében rejlő nemzeti értékek, a másik a jelen parancsa. A népet még nem ismerjük eléggé, még nem látjuk eléggé világosan, hogy milyen kultúrkinccseket rejt magában. Előszörban a gazdag hagyományokra kell gondolnunk, melyek a legjobb bizonyítékok arra, hogy van nekünk egészen eredeti, ősi műveltségünk is, melyre lehet, de kell is építeni.

A továbbiakban a magyar szellem nagy képviselőiről, mint örökhagyókról emlékezik meg. Olyan örökséget hagytak ránk, mely egészen tisztán mutatja azt az utat, melyet követnünk kell.

Ezután a magyarság európai szerepével foglalkozik. Így beszél a magyarságról: Egyetlen tűzálló ötvözet, mely éppen azért mert ötvözet, mindmáig kiállotta Európa olvasztótűzét. Egészen megrendítő az a néhány sor, melyel könyvét befejezi: „A mi feladatunk: embernek lenni – magyarul s ki tudja, talán mi vagyunk azok, akik magyar nemzeti kultúránk által visszaadhatjuk az „európai” szó elveszében levő hitelét, európai erényeket valósítván meg Európa bűnei nélkül.”

Ez a könyv a többségi magyarság részére íródott. Mi, kisebbségi magyarok jogosan tehetjük fel a kérdést: hogyan adhatunk *mi* is magyar nevelést és magyar műveltséget ifjúságunknak? Erre Makkai nem ad határozott választ, de művéből ki tudjuk olvasni a követendő utat. A feladat eszerint: 1. Tradícióink gazdagságának és értékének megismerése, mely *népünk* megismerését is követeli. (Ez természetesen nem zárja ki a *nem* magyar értékek el nem ismerését). 2. Egységes ragaszkodás kultúrintézményeinkhez, iskoláinkhoz, egyházunkhoz.

Makkai Sándor új könyve határkövet jelent a magyar nevelésügy történetében.

Simon Károly

HAJLÉK. Építőművészeti, építészet-történeti és kritikai füzetek. Szerkeszti **Csaba Rezső**, főmunkatárs **Vámos Ferencz**. Budapest (VIII., József körút 22. Előfizetési díj: évi 10 sz. 6 P.)

„A magyar élet múltja és a mai napok eseményei telítve vannak olyan indítóerejű tényekkel, amelyekből szükségszerűen nő ki a magyarság új társadalmi és kulturális életakarata és benne e lap küldetése is. A „Hajlék úgy született meg, mint a fogamzás titokzatosságából előlépő új élet: *minden atomja életparancsot hoz magával*”. Mert: „a hajléktalan, a kitalált és lenézett *nemzeti építőművészetnek* készít a „Hajlék” szállást...” Mert – írja Németh László: – „*Ez a kor feloszlatja a hajléktalan népek menhelyét, azt akarja tudni, hogy melyik nép él és melyik haldokol...* a tiszteletben tartott ázsiai tehetlenség nem véd meg többé s helyt kell állanunk”.

Ezeket olvassuk az első szám bevezetőjében. Olvassuk s ha nem ismernők a viszonyokat, igen különösnek kellene találnunk, hogy egy országban kitanított, lenézett, hajléktalan nemzeti építőművészetről kell hallani. Különösnek, talán nevetségesnek is tetszene, hogy az önálló életet élhető országban kü-

lön lapocska kell induljon a honi karakterü építőművészet istápolására; hogy a nemzeti kultúra sajátos jegyei az építészetben is kifejezésre jussanak. Hogyan? – Hát nem ezen dolgozik minden tényszerző? Hát itt nem ez a legtermészetesebb dolog a világon? Hogyan lehet lenézett, kitzasztott, hajléktalan egy népnek saját művészete a saját országában? Hát itt nem magától értetődő, hogy amint a nyelv, a költészet, a szokások, a népművészet, aként az építészet is e föld életének sugallatától s jellege által szineződik? Ezt kérdezhetné egy hollandi, egy angol, vagy más boldogabb nép fia. E kérdéshez minden jog megvan és nincs józan ember, aki meg tudja érteni, hogy ilyesmi lehetséges. Mert olyan természetrajzi abszurdum ez, mely előtt megáll a normális logika.

De ismerjük a viszonyokat. Érezzük a fenti kérdések minden arcpirító voltát. Fájdalmasan látjuk, hogy van szüksége hajlékra az elárvult magyar építőművészeknek. Fiatal, külföldet járt magyar építészek szavalnak így, lám: magyar építészetéről beszélni „romantikus halandzsa”, írni róla: „kár a nyomdafestékért...” Nincs más építészet, csak nemzetközi; a magyar stílus nevéstéges, mert „Európa kulturáját a technika egy nevezőre hozta” (!)... Így beszélnek ma is fiatal emberek, akik élni, meggazdagodni akarnak egy közösségben, részesedni annak minden elfogadható előnyében, talán befolyásos, szóvivő emberek akarnak lenni, de munkásságuk révén mindenestre szellemi irányítók s a köz külső arcának formálói lesznek. Más példák is bizonyítják, hogy a magyar életben nem hogy segítség, megértés, de idegenség, közöny és dorong várja az olyan megmozdulást, amit mindenütt a világon az élet legelemibb megnyilvánulásainak tartanak s ami nélkül nincsen is becse sem életjoga semmilyen életformának. A „Hajlék” szerkesztője különösen tudhatja ezt. „Négy évvel ezelőtt ugyancsak Ő indította meg az „Építőmunká”-t ugyanilyen programmal, hogy rövid élet után kiverjék a kezéből és keserű tapasztalatok rakárát szerezze magának. De most újra talpra állt. A gondolat nem halt meg s ő szívós harcosnak látszik, aki kitart becsülettel végig. Magyarország felfedezése körül új, egészségesebb szelek fujnak s ő is felvette a zászlót. Minden tiszteletet megérdemlő energia és akarat ez, amelyhez teljes lélekkel kívánunk méltó eredményeket. *)

Debreczeni László.

KALEVALA: a finnek nemzeti hőskölte-ménye. A finn eredetiből fordította és a sum-mázó verseket írta: *Vikár Béla, Akseli Gallén-Kallela* képeivel. *Második*, jubileumi kiadás. Budapest, 1935**)

Finom finn papiroson, ünnepi kiállításban került ez alkalommal a magyar közönség elé a kicsiny testvérnép halhatatlan naiv eposza. A budapesti La Fontaine Világirodalmi Társaságon és a Finn Papir-gyárosok Egyesületén keresztül finn és magyar nemzet testvéri együttérzéssel és egyakarattal fogott össze, hogy e csodálatos alkotás a magyarságnak is közkinccsév lehessen.

*) A füzetek részletes ismertetésére visszatérünk.

***) Megjelenésének százéves évfordulójáról lapunk 1935. évi II. számában, nagy műveltségformáló jelentőségéről pedig a falumunka vonatkozásában az 1932. évi 5. számban irtunk.

1835-ben jelent meg az első finn kiadás 32 énekben. Azóta több kiadást ért és a szorgos kutatások folytán 50 énekre bővült. Ez a bővült alak közel 23.000 sorból áll, de még ez sem foglalja magában az összes ilyen tárgyú népverseket. A Kalevala egyes részletváltozatait külön-külön is kiadták és összefoglalva a *Kanteletar* c. gyűjtemény zömét alkotják. A művelt világ első kétkedései után ma már teljességgel bizonyos, hogy a finn népnek ez a csodálatos alkotása egyedülálló értéke a világirodalomnak és az emberiség szellemi kincstárának.

Érdekes és csodálatos ősiségével, hangulataival megfoghatatlan érzéseket kelt s játszi kedve, a gördülő és kezdőrímes runométrumok, a gazdag pararellizmusok, a képzelet végtelen csapongásai az örök gyermek derűjével vidámítják meg és melegítik fel a lelket. Egy ősi népnek primitív, de kezdetlegesnek mégsem mondható, az ősi tájjal teljesen egybeforrott világa, kedélye, szemlélete, gondolkodása, iratlan vallása, sajátos ősi társadalmi berendezkedésének íze; egész élete van ott ebben az eposzban. Világának teremtésében, főhősének életében örök szimbólumok rejtőzködnek. De ott találjuk az eredendő anyai szeretet végtelenségének és mindent lebiró erejének himnuszát is (Lemminkejnen anyja); a bizás és a minden nyomorúság ellenére is felülkerekedő akarat kiabrázolását s mellette a véletlennek az ember életét keresztülhúzó és drámaivá alakító szerepét (Kullervo élete); a bölcsesség és szellemi erő felsőbbségének megmutatását (Vejnemöjnen). Zord történetek, vidám vállalkozások; a magára utalt embernek ösztönélete, észak sejtelmes világa; az embernek a való és annak a képzelet által hatalmasan megbővített és megtágított dolgai közt való csetlései, botlásai, ijedései és megnyugvásai, harcai és engesztelődései: mind ez a Kalevala... *És költészet. Utólérhetetlen költészet!*

A Kalevalával a finn nép, az addig lenézett csodás *Énekmondó* – amint népkölte-ményében Cajander Pál megénekelte – a fejedelmi vár örömtelen unott ünnepére elhozta a titkos varázst: a panaszló szív bánatát, a hitben lángoló kebel csodás tüzét, a vidámító, felderítő dalt, a fellegekben visszhangzó éneket, amelytől még az ég is örömmel lesz tele s ő maga pedig:

„... a dalnok, kit előbb még mindenki megvetett,
Most a fényes teremben talál díszes helyet,
S oly szép ott, mint vén fa, ha lágyn eső után
Ezüstös fényben áll a szelid nap alkonyán.

Ennek felemelő megismerését s az egész eposz lélekgönyörködtető, gazdagító bő fakadását kapjuk e könyvben s kedves s feledhetetlen ajándékul a kicsiny testvérnéptől...

MAGYAR FATORNYOK. Irta: *Dr. Balogh Ilona*. II. kiadás. Néprajzi füzetek 1. sz. Budapest, 1935.

A közel 200 szövegoldalal könyv teljesen tudományos igényű munka s így terünk hiányában, de lapunk szempontjai szerint is, csak a legszükségesebb technikai ismertetését adhatjuk. Népünk megismeréséhez hozzájáruló falukönyv is lévén, felhívjuk rá falutanulmányozóink figyelmét.

Munkájában dr. Balogh Ilona összefoglalja és általános vizsgálat alá vonja a magyar nyelvterületen

ismeretes teljes magyar fatorony- és fateplomépítészeti anyagot s irodalmát. A könyv hét főszakaszra oszlik: I. Az egyházi építkezésekre vonatkozó eddigi ismertetések és kutatások szempontjainak, irányelveinek, művelőinek és eredményeinek rövid ismertetése. II. Faépítészetünk távolabbi multjára vonatkozó tudományos kutatások áttekintése. III. A faemlékek vizsgálata és jellemzése a magyar nyelvterület egyes részein található csoportok szerint. (Dunántúl, Nagyalföld, Felvidék, az úgynevezett Tiszántúl és Transsilvania, amelynek alcsoportjai: Kalotaszeg, Szilágyság és a Mezőséggel meg a környező vármegyei részekkel kapcsolt Székelyföld.) IV. A magyarsággal együttélő népek (déli németység, ruthének, transsilvaniai szászok s különösen a románok) faépítészetének rövid jellemzése, a velük való érintkezések s a vonatkozó irodalmak tárgyalása. Ezen a ponton több kérdés képezi a szomszéd népek közt vitaközös tárgyát, mihez a szerző higgadtan, de határozottan és komoly érvek felsorakoztatásával mondja el véleményeit és megállapításait. Az V. szakasz az általános európai kapcsolatok vizsgálatát, a VI. pedig Azsia (mint a magyarság és a faépítés őshazája) örökségének s más vonatkozásainak keresését foglalja magában. A VII. szakaszban az adat- és emlékműanyagok átfogóbb, elvi jelentőségű kérdései (eredet, egyes motívumok, technika, jellemvonások, faji sajátosságok) tisztázását célzó szempontok szerint való áttekintését találjuk.

A tanulmányi részt a magyar fatemplomok és fatornyok gazdag jegyzéke kíséri, melyben nemcsak az emlékek, de a rájuk vonatkozó adatok és irodalmak is, mikhez a szerző csak hozzájuthatott, jelezve vannak; sőt nagyon sok, már elpusztult emlék adatai is megtalálhatók. Végül pedig 50 templom és toronykép egészíti ki a munkát.

Balogh Ilona dr, e könyvével nagy hézagot tölt be faépítészetünk irodalmában és igen sokban segíti elő a további vizsgálatok menetét. Ha itt-ott megigazításra is szorulnak egyes kitételek, több megállapítása jelent nagy haladást és teljes tudományos nyereséget. Külön kiemelendő széles anyagismerete, igen lelkiismeretes alaposága és nagy szorgalma, mely vonásoknak bélyegét az egész munka magán viseli. Könyvét a szaktudósokon kívül a laikusok, de különösen a más irányú falukutatók is haszonnal olvashatják, mert ismerete nagyot szélesít a látókörön és sokat segít a megérzőképesség fejlődésén. A faluismeret pedig csak akkor igazi és teljes, ha a szaktárgyon kívül a kutatóknak mindenben, ami a faluhoz tartozik, van valamelyes tudományos ismerete és biztossága.

Debreczeni László.

Makkai Sándor: HOLTTEMBER.

Regény. Révai kiadás. 1936.

A Holttenger című művében Makkai első nagyobb szabású társadalmi regényét üdvözölhetjük. A több mint 400 oldalas nagy könyv a Mezőség világháboru alatti életét tárja elénk egy falusi lelkipásztor alakja köré szőtt történet keretében. Az öntudatlanságban szendergő, megdermedt falu körül már feszül az összeomlást hozó sűrű légkör. Az idealista lelkipásztor hősiesen kezd neki a falu és kollégái élete minden irányu átalakításához, szép sikereket is ér el, de végül is olyan ellentétbe kerül a falu ma-

radiságával, hogy kénytelen munkája helyét a teológiai tanári állással felcserélni. A könyv, mint olvasnivaló, kiváló értékeket mutat, az író stílusának ábrázolóképeségének új szépségei bontakoznak ki a műben. Minket azonban a könyv üzenete érdekel. Ebből a szempontból a munka kiváló értéke a falu új ábrázolási módjában van. Makkai egészen páratlan módon tudta ebben a könyvben az erdélyi falu egészen valós képét nyújtani. A móríczzsigmondi egyoldalú naturalizmustól és a hagyományos idealizmustól egyaránt mentes. Világosan ábrázolja a falu misztikumba vesző öntudatlan kollektív öntudatát, közszellemét, amely minden más szellemi és testi hatalomnál erősebb. A lelkész tévedése abban volt, hogy nem tudta a falut ebben a magavalójában látni és elfogadni. Azoknak, akik komoly és felelősségteljes hivatással akarnak a falun szolgálni, sok értékes útmutatást és negatív tapasztalatot ad a könyv és főhőse. Annakidején, amikor ebből a regényből egy mutató a Helikonban megjelent, kifejeztük azon óhajunkat, hogy Makkai Sándortól várjuk az új református papi regény megírását. Egyetlen mai írónak sincs meg arra a képessége, hogy végre egy igazi református papi regényt tudjon írni, olyan mértékben, mint éppen Makkai Sándornak. Ebből a szempontból sajnos nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, lelkipásztori tipusa a már sablonná lett lejtő, falura menekülő, annak szűk viszonyai között hódító életre felvergődni nem tudó lelkipásztor. A Holttenger bizony csak holttenger maradt a többévi küzdelem után is s a pap szerepe nem volt más, mint egy felejtethető idill a holttenger partján és zajló hajóin. Faluábrázolása azonban határozottan új szint és elsőrendű értéket jelent irodalmunkban.

L. D.

Fiatall erdélyi írók brassói bemutatkozása.

Az új erdélyi írónemzedék képviselői október 24-én Brassóban mutatkoztak be első alkalommal a Brassói Unitárius Nőszövetség templomi estélyének keretében. Az új nemzedék ez első együttes megnyilatkozásának az ad különös jelentőséget, hogy az összegyűlt írók között is, a közönség felé is tudatosítani igyekezett azokat az irodalmi törekvéseket, melyek az emberi, társadalmi és kisebbségi valóságok művészi megfogalmazását kívánják.

Az estélyen Abafáy Gusztáv, Böződi György, Flórián Tibor, Kiss Jenő, Nagy István, Szabédi László, I. Szemplér Ferenc, Szenczei László, Vásárhelyi Z. Emil, Wass Albert vettek részt, míg a távollevő Jékely Zoltán, Kolozsvári G. Emil, Kováts József és a nemrégiben elhunyt Koós-Kováts István műveiből szemelvényeket mutattak be.

A résztvevőket az Unitárius Nőszövetség nevében Kovács Lajos esperes üdvözölte, míg az előadás szünetében Gál Vilmos magyar zsolnárokat adott elő orgonán.

Kérjük előfizetőinket, hogy hátralékos díjaitkal mielőbb küldjék be.

Kérjük mindazokat, akik lapunkkal egyetértenek, hogy küzdelmünket előfizetéseikkel és új előfizetők szerzésével támogassák.

Főiskolai hallgató nem politizálhat.

Az egyetemi oktatás törvényének egyes rendelkezéseit kibővítő törvény, mely a Monitorul Oficial 1937. márc. 24-i 69 száma I. részében jelent meg, a főiskolai hallgatók politikai magatartására nézve így rendelkezik:

„A hallgatóknak meg van tiltva, hogy tagjai legyenek politikai pártoknak, vagy politikai egyesületeknek és hogy résztvegyenek politikai természetű megnyilatkozásokban és mozgalmakban. Azokat, akik ellenszegülnek ezeknek a rendelkezéseknek, az egyetemek rektorai exmatriculálni fogják.” (15 §.).

Ennek a határozott intézkedésnek következtében minden kisebbségi főiskolai hallgatónak fokozott kötelessége elutasítani minden olyan törekvést, mely őt az aktív politikába kényszerítené, vagy annak látszatát teremtené meg, mert az ellenkező magatartás az egyetemről való végleges eltávolítását eredményezi.

Útak és lehetőségek.

Az erdélyi élet egyik legsarkalatosabb követelménye az, hogy elsőrangúan képzett szakemberek kerüljenek a kisebbségi magyar élet minden pontjára. Természetesen ez csak akkor lehetséges, ha a képzéshez szükséges lehetőségek megvannak adva. Nagyon jól tudom, hogy a tanulmányi költségek nagy áldozatot jelentenek és nincs meg az anyagi lehetőség arra, hogy külföldi továbbképzés álljon rendelkezésünkre. Viszont a továbbképzés ma életkérdés számunkra, főképpen az orvosok számára. A kisebbségi élet nyújt-e olyan módozatot, amely ezt a továbbképzést lehetővé teszi? Igenis nyújt, az önképzés útján.

A helyzet ma az, hogy az egyetemi tanulmányokhoz szükséges könyvek nagy része német, francia, stb. Ezek a könyvek magyar fordításban nem jutnak kezünkbe, román fordítások pedig nincsenek. Felmerül a kérdés, hogy ez előny vagy pedig hátrány? Paradoxonként hangzik talán, ha azt állítom, hogy részben igenis előny. A kisebbségi diáknak egyenesen a nyugati forrásból kell meríteni, ha azt akarja, hogy alapos felkészültséggel lépjen ki az életbe, ahol ma csak a tudására támaszkodhat. Tárgyilagos szemmel kell felismerni, hogy a kisebbségi élet itt olyan előnnyel szolgál, amely nem adatott meg a többségi helyzetben levő magyar ifjúságnak. Kemény munkát kell végezni, sokkal többet, mint a velünk egy sorban küzdő román ifjúságnak, de a mi számunkra nincs más kiút.

Természetes, hogy a nyugati nyelvek ismerete elengedhetetlen feltétele annak, hogy az önképzéshez szükséges könyveket felhasználhassuk. És ez olyan pont, ahol minden az ifjúság lelkiismeretére van bízva. Minden lehetőség meg van adva arra, hogy a német, angol, francia nyelvekben tökéletesítsük magunkat. Városunkban is sok ingyenes, vagy pedig minimális évi díjú nyelvtanfolyam van, ahol komoly munkával nagyon szépen lehet haladni.

De vajjon elég-e az, hogy elsajátítsuk ezeket a nyelveket, áttanulmányozzuk a szakmákra vonatkozó irodalmat? Nem. Itt áll elő az a hatalmas feladat, amelyet mindenkinek meg kell érteni. Nyugatiakká kell válnunk, nyugati európaiakká, a szó balázsferenci értelmében. Szoros kapcsolatot te-

AZ ERDÉLYI FIATALOK KIADVÁNYAI:

Falufüzetek: Gyallay Pap, Zsigmond: A nép és az intelligencia. Ára: 20 lei. Főiskolásoknak kiadóhivatalunkban: 10 lei.
2. Hogyan tanulmányozzam a falu életét? (Kérdő iv) Ára: 15 lei. – 3. Demeter Béla: A transzilvániai falu és a szellemi áramlatok: 10 lei (Főiskolásoknak 5 lei.)
4. Mikó Imre: A transzilvániai falu és a nemzetiségi kérdés: 40 lei. (Főiskolásoknak 25 lei) László Dezső: Akarom tisztán lássatok. (Széchenyi), Ára 40 lei. – László Dezső: A siető ember (Zrinyi) Ára 40 lei. Kaphatók és megrendelhetők kiadóhivatalunkban.

remteni a német, francia, angol stb. ifjúsággal. Baráti kapcsolatot építeni ki levelezés, ha lehet látogatás útján. Megvitatni közös szakkérdéseket, közös problémákat. Így megismerjenek, lássák azt, hogy itt tényleg egy magas értelmi szinten mozgó ifjúság készül a küzdelmes kisebbségi sorsban is egy jobb európai jövő megteremtésére.

Ebben látom én a kisebbségi magyar ifjúság egyik legfontosabb feladatát.

Kállay Ernő.

FŐMUNKATÁRSÁK:

Balázs Ferenc, László József

Biró Sándor, Debreczeni László, Dsida Jenő, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Pa.ádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, dr. Tonk Emil, dr. Váró György.

KIADÓHIVATALI titkár: Sinkó Ferenc. SZERKESZTŐSEG ES KIADÓHIVATAL: Cluj, Str. Kogălniceanu 13 szám, földszint. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

ELŐFIZETÉSI DIJAK: Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, tanítóknak is 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei. Magyarországon: 1937 január 1-től kezdve 5 pengő, főiskolásoknak 3.50 P, Csehszlovákiában egész évre 40 csehkrona, Jugoszláviában egész évre: 70 dinár.

MAGYARORSZÁGI FŐBIZOMÁNYOS a „Studium” könyvesbolt, Budapest, Kecskeméti-u.8. Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetők. Csekk számla: 4041.

PÉNZKÜLDEMÉNYEK László Dezső szerkesztő címére küldendők: Cluj, Str. Kogălniceanu 16, Református kollégium.

Felölös szerkesztő és kiadó: László Dezső. CENZURAT. „Gloria” Cluj.

SZERKESZTŐSÉGI HIR.

Demeter Béla lapunk kötetlékéből kilépett.